

Srednjeročni cilji

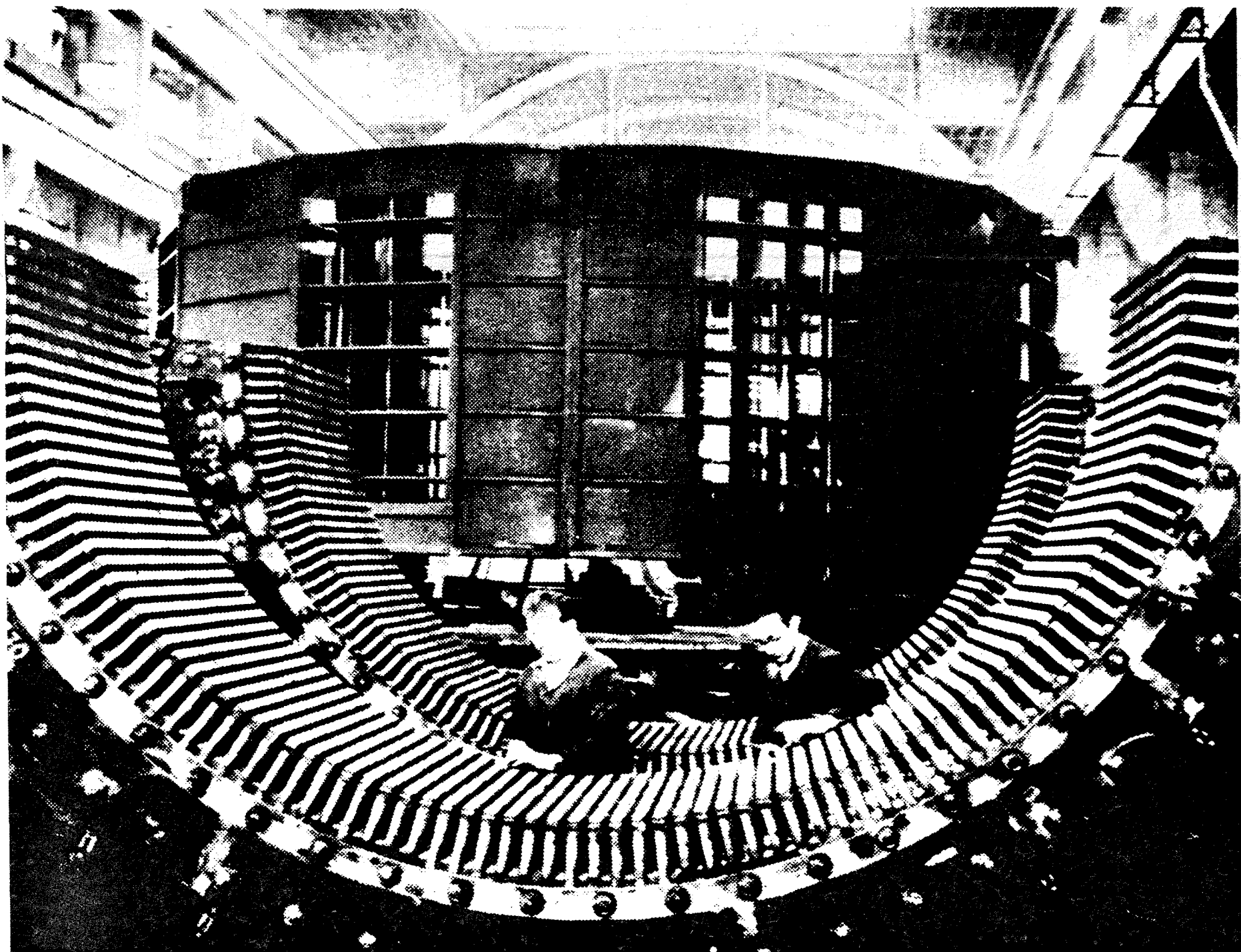
Precej dolgo so tekle razprave o tem, kako naj bi se razvijala naše gospodarstvo in družba v prihodnjih petih letih. Te dni sprejemajo v delegatskih zborih skupščin planske listine za prihodnje srednjeročno obdobje. Ves čas razprav in usklajevanja ni bilo težko določiti skupnih hotenj naše družbe v sedanjih gospodarskih razmerah doma in na tujem. Stabilizacija je vtisnila svoj pečat tudi v srednjeročne načrte: več moramo izvažati, da bi lahko lažje uvažali vse potrebno. Kar najbolj odločno moramo preusmeriti energetske tokove in graditi prvenstveno na lastnih virih. In ker postaja hrana vse bolj potreba in celo svetovno orožje, smo v srednjeročnih načrtih postavili tudi kmetijstvo na prvo mesto.

Glede temeljnih ciljev in hotenj ni bilo razhajanj. Glede prednostnega vrstnega reda očitno ni kaj dodati. Zdaj je bolj vprašanje, kako bomo srednjeročne načrte uresničevali. Iz izkušenj vemo, da mnogo prejšnjih nismo izpolnili, čeprav smo imeli skupne cilje in hotenja. Marsikje so radi prisegali na skupne cilje, pri tem pa bolj mislili nase in na

svoje ožje koristi. Naše gospodarstvo in družbo težka kriza v svetu ne odvezuje dolžnosti, da naposled uredita cene, storilnost in naložbe. Še zmeraj imamo pred seboj nepovezan jugoslovanski trg. Čas je zrel za skupno načrtovanje, združevanje in povezovanje, saj smo še zmeraj na mnogo področjih brez potrebe neracionalni in majhni. V skladu s skupnimi koristmi seveda ni, če podvajamo zmogljivosti, še zlasti ne v primerih, ko so naložbe premalo premišljene.

Novi srednjeročni plan je precej realen, hkrati pa je tudi zelo zahteven. Pri njegovem uresničevanju se bomo srečevali z mnogimi težavami. Večina teh težav je v nas samih. Skupna hotenja, da obvladamo slabo dediščino in še bolj razvijamo vse pozitivno, pa so gotovo znamenje, da bomo z delom in tudi večjo samoupravno disciplino prestavili naša hotenja, želje in cilje v resničnost. Po sprejetih načrtih je prišel čas za delo.

D. V.

Letos bomo imeli precejšnje težave tudi zaradi opreme, kajti v letošnjem letu bomo lahko uvozili za polovico manj, kot smo jo v letu 1979. Posebne težave bodo še zaradi tega, če se domača strojegradnja in nekatere druge veje gospodarstva ne bodo pravočasno usposobile in začele izdelovati stroje in naprave, ki smo jih do sedaj uvažali.

S truščem so se lomili plastični količki, ki označujejo rob cestišča, ko se jih je dotaknilo hladno rezilo snežnega pluga. Frčali so s ceste, nekaj jih je, polomljenih, ostalo v zemlji, popokana, skrivenčena vojska...

Objestno ravnanje strojnika spodaj na cesti so z obrobja opazovali ljudje. Majali so z glavami, nihče pa ni stopil tjakaj, da bi oštel brezvestneža. Šrd nad uničevanjem se je dvigoval v njih, besede pa so zaradi »dobrih sosedskih odnosov« zamrle v grlu. Bil je eden njih...

Valili so se torej količki, družbeno premoženje, last vseh in vsakogar, tjakaj pod cesto, v nič se je kotalil njihov trdo prislužen denar. To se je dogajalo ob neki cesti, ki so jo zgradili s samopriskevkom.

En sam plastični količek, z mačjim očesom na vrhu, bržkone velja vsaj petdeset starih tisočakov. Objestnežev plug jih je uničil gotovo petdeset. Krepka vsota.

Nihče ni človeka odvrnil od njegovega uničevalskega dejanja, ki mu je tisti dopoldan krajšalo delovni dan!

Vendar: še včeraj, morda predvčerajšnjim je ta možakar skupaj z mož-

GLOSA

Človek s tremi obrazi

mi domače krajevne skupnosti resno razpravljaj o varovanju družbene lastnine, skupaj z drugimi je razpredal misli o družbeni samozaščiti. Še ne tako dolgo tega je ta možakar samoupravno odločal o sredstvih, ki naj bi jih v njegovi delovni organizaciji namenili potrebam družbe.

Z vso odgovornostjo je premleval zahteve otroškega varstva, kulture, gospodarstva. Razburjal se je, čemu toliko sredstev za otroško varstvo in kulturo pa šolstvo. Doma, v krajevni skupnosti, mu ni bilo prav, da se bo steklo tako malo za šolstvo... Razgovoril se je med svojimi, v sejni sobi domače krajevne skupnosti.

Čez noč se je možakar spremenil. Zabava s cestnimi količki, ki jih bodo morali kajpada plačati vsi, mu je nadela še tretji obraz. Postal je človek s tremi obrazi. Navsezadnje je tako pač priročno: enega nadeneš v tovarni, drugega, ko te pocukajo za rokav v krajevni skupnosti, in tretjega, ko si le občan, krajan. Pa se morda kdo začudi nad dvoiličnostjo, moralno sprenevedavostjo, poreče, kako ljudje to zmorejo... pa kaj, lagodnost in objestnost le nekaj veljata.

Ravnanje moža za strojem je komaj še čemu podobno, a bi se vendarle kazalo vprašati nekoliko drugače: čemu pristajamo nanj, tiho, z besom... čemu stojimo ob strani? Iz kakšnih razlogov podpiramo ljudi s tremi obrazi? Ljudi, ki nekaj glasno zahtevajo, na skrivaj pa počnejo prav nasprotno. Kako dolgo bomo še krmili volkove, da bodo siti in čuvali ovce, da nam ostanejo cele?

Vsekakor tako dolgo, dokler bomo v imenu »dobrih sosedskih odnosov« in s priročnim izgovorom, češ, je pač za malenkost premaknjen, pripravljeni plačevati ceno plastičnih občestnih količkov.

Milenko Strašek

Kdaj je resnično padel Zidanšek

Odmev na Zidanškovi zadnji streli, 5. št. TV-15

V listu TV-15, v številki, ki je izšla 5. februarja letos, je na 8. strani izšel prispevek Lojzeta Štradjota »Zidanškovi zadnji streli«. Ne mislim očitati piscu površnosti, saj se je pri ugotavljanju datuma Zidanškove smrti očitno opiral na podatke iz raznih knjig, ki veljajo s stališča zgodovinopisja kot neoporečne. Toda zgodovinopisje se razvija, nikakor ne more ostajati na ravni, doseženi pred leti. Novi časi, predvsem bolj temeljito raziskovanje, odpiranje arhivov, pa tudi povsem naključne najdbe prinašajo nove ugotovitve in spoznanja. Tako se je izkazalo, da je bilo tudi glede Zidanška v preteklosti marsikaj napačno zapisanega.

Leta 1979 je pri beograjski založbi Narodna armija izšla v srbohrvaščini moja knjižica »Slovenačke lučonoše«. V njej sem zbral življenjepis osebe, po katerih so se imenovali slovenske partizanske enote. Pri Zidanšku sem med zbiranjem podatkov naletel na številna protislovja glede kraja in datuma rojstva in smrti. Zato sem se nazadnje obrnil na matični urad občine Šentjur pri Celju, na katere območju je bil Zidanšek rojen.

Z izpiskom, ki so mi ga poslali, sem dokončno prišel do pravih rojstnih podatkov. Zidanšek je bil rojen v vasi Straža na Gori, ki je po Krajevem leksikonu, III. knjiga, stran 342, samostojno naselje, tam pa piše, da je bil v tej vasi tudi rojen. Datum rojstva: 12. september 1909.

Zidanšku ni bilo ime Miloš, pač pa Mihael. Bržkone so ga prekrstili v Miloša, ko je živel v raznih krajih Jugoslavije, saj jim je ime Miha zvenelo dokaj tuje. Nazadnje je imel Zidanšek ilegalno ime Zdravko, prej pa je bil tudi Vencelj.

Največ dvomov so mi vzbudili dokaj različni podatki o datumu smrti. Opomba v izpisku iz matičnih knjig, da so Zidanška pokopali 7. februarja, me je napotila na nadaljnje iskanje. Drugi pred menoj so se bržkone ob pomanjkanju vsakršnih drugih dokumentov in ob protislovjih v izjavah očitodcev s tem datumom pač zadovoljili in je tako prišel v vrsto publikacij, med drugim tudi v drugo izdajo Zbornika narodnih herojev in na spominskih ploščah v Dramljah ter na Hribarjevem.

Za razliko od tega uradnega dokumenta so vsi spominski viri navajali kot datum Zidanškove smrti 4., 5. in 6. februar. Znano je, da so še med vojno vpisovali pokope cerkovniki in župniki. Po vojni je njihove zapiske dobila matična služba, ki je tudi na prošnje sorodnikov ali uradno zahtevo podatke sporočalo domovinski občini pokojnika. Vsekakor je tudi podatek, da je Zidanšek padel 7. februarja, temeljil na podatku župnijske mrliške knjige na Velikih Blokah. Le da so tisti, ki so iskali pravi datum Zidanškove smrti, ob pomanjkanju drugih pisanih virov in protislovjih v izjavah prič, pokop zamenjali z datumom smrti.

Pri tem so prezrli dvoje: Pogrebci so se februarja 1942, ko še ni bilo toliko padlih kot pozneje, držali ustaljenega predpisa, da nikogar ne smejo pokopati, če ni minilo vsaj 24 ur od njegove smrti, pa še to izjemoma. Drugače je moralo preteči praviloma tri dni.

Italijani so vsekakor lahko sklepali, da je bil Zidanšek vodilna osebnost pri partizanih, zato so ga skušali identificirati. To pa v okolici kraja, kjer je padel, ni bila lahka naloga, saj je bil Zidanšek tam tujec. Padel je pozimi, mraz je preprečeval razkranje trupla, zato se Italijanom ni mudilo s pokopom.

Zaradi tega sem sklepal, da imajo morda ustni viri, ki so postavljali datum Zidanškove smrti pred 7. februar, le prav, čeprav so njihove trditve po načelih zgodovinopisja manj verjetne kot pa dokumenti.

Nazadnje sem sklenil, da začnem iskati odgovor v italijanskih poročilih. Tiste čase partizanske akcije še niso bile tako pogostne kot pozneje, in so lahko krajevne orožniške postaje, štabi, poveljstva in civilni uradi zapisovali vsako podrobnost.

Po daljšem iskanju v arhivu Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani sem končno le našel tisto, kar sem iskal: poročilo pristojne karabinjerske postaje, v katerem piše, da je šest vojakov, pripadnikov inženirije, dne 6. februarja 1942 v vasi »Chibaievo« (Hribarjevo, op. pisca) naletelo na upornike. Prišlo je do spopada in eden izmed upornikov je padel. Pri njem so našli avtomatično pištolo in dokumente, seveda ne na Zidanškovo ime in priimek. Njegov lastnik naj bi bil doma iz Šentvida pri Grobelnem. Očitno so bili dokumenti ponarejeni in jih je Zidanšek prinesel s seboj s Štajerskega, od koder je prišel nekaj več kot mesec dni prej.

To italijansko poročilo je glede datuma Zi-

danškove smrti vsekakor popolnoma točno, saj se ujema z drugimi sklepanji. Predvsem so truplo potemtakem pokopali 24 ur po smrti, prav toliko so ga zaman skušali identificirati.

Gre torej le za razliko enega samega dneva, kar ni veliko. Toda zakaj ne bi pisali pravega datuma, če ga že vemo, seveda pa je potrebno javnost na pomoto opozoriti.

MILE PAVLIN

Ko bi oživel mrtvi bataljon!

Na prispevke, ki smo jih objavili v TV-15 ob prazniku občine Slovenska Bistrica, ko se vsako leto osmega januarja spominjajo padlih junakov Pohorskega bataljona, je naš sodelavec Franjo Hovnik prejel od Marije Urnjek, doma iz Žalca, pismo s tole vsebino:

»Meni je bila všeč lepa zimska idila pri spomeniku, ko so se vrhovi smrek majali in trosili sneg do spomenika. Kako bogat program je pripravila šola Pohorskega bataljona iz Oplotnice! Nato se pojavi močnejši veter in medtem izstreljena salva.

Objela me je silna želja, da bi ta trenutek oživel mrtvi bataljon. S strahom leto za letom sledim obiskovanju pri Treh žeblih. Ob prvem občinskem prazniku leta 1953 nas je bilo pri spomeniku 130 najbližjih svojcev padlih, letos komajda deset. Najbolj redna obiskovalka pa sem verjetno že kar od leta 1946. Tudi Mitja je s svojo družino postal redni obiskovalec, čeprav se staršev nič ne spominja, saj ni bil star niti dve leti, ko sta odšla k partizanom.

Pa se zopet spomnim svoje najmlajše sestre Ivanke, ki je bila ustrljena med prvimi skojevci v Dobravskem gozdu pri Brežicah in sicer 30. julija 1941. leta. Spomin mi pohiti tja v leto 1945, ko smo žrtve okupatorja pokopali in njihove ostanke pokopali na pokopališče v Krško. V mislih vidim, kako so si morale žrtve same kopati grobove in so nato padale vanje pod streli sovražnika. Ker je bila najbolj ohranjena, leži sama v krsti, medtem ko smo ostalih devet fantov pokopali v dveh krstah...

To je majhen odlomek misli enega od svojcev padlih junakov, žrtev vojne, in čeprav čas hiti in čeprav vsi vemo, da mrtvi ne vstajajo, je to prav gotovo lep primer, kako si svojci padlih še danes na tihem želijo, da bi padli junaki za svobodo nekega dne vstali, in če kdo, bi oni resnično vedeli, da se je za našo svobodo, naš današnji čas splačalo umreti.

Ni jih več med živimi, a v naših srcih, zlasti v srcih svojcev, je nanje še vedno svež spomin.

Franjo Hovnik

Spomin na tovariša Okija

Mladina doma Majde Šilc v Novem mestu je z veliko žalostjo in osuplostjo sprejela žalostno vest, ki smo jo zvedeli iz Ljubljane v petek, 6. februarja. Črna zastava in fotografija v žalnem okviru sta bili prvi spominski znak, da je ta dom izgubil svojega velikega prijatelja in tovariša OKIJA-HINKA BRATOŽA. Spomini ob tem trenutku nanj so še preveč živi, saj je prav tovariš Oki že v zimi leta 1967 prvič obiskal s skupino borcev ta dom in takrat so bili postavljeni prvi temelji tesnejšega sodelovanja brigade in domske mladine ter vseh njegovih delavcev. Leta 1968 smo stopili s trdnimi koraki. Na njegov predlog je sprejela 10. ljubljanska pokroviteljstvo nad domom, še tem bolj, ker je bila Majda Šilc njihova sekretarka in soborka. Poleg drugega sodelovanja sta postali tradicionalni še dve večji letni prireditvi: ob Majdinem rojstnem dnevu 17. marca je proslavljen dan doma z akademijo, konec šolskega leta pa nas Ljubljanska brigada in njeni člani peljejo po poteh bojev Desete na izlete v

neznano. Na teh poteh mladina spoznava veličino bojev NOB in partizanov, saj so ji te velike učne ure približale to stran naše zgodovine revolucije. Zato nam spomini ne morejo splahneti. Okijeve besede bodo ostale nam vsem v najlepšem spominu. Kdo bi pozabil opise velikega krsta Ljubljanske na Illovi gori, pa boje v Gorskem kotaru, kjer smo občudovali, kako je ljudstvo teh krajev ostalo zvesto Deseti in tudi Okiju ter njegovim tovarišem. Ali pa, ko smo ga poslušali na Golem pa pod Mokercem in pod Težko vodo pri Novem mestu, kjer je junaško padla naša Majda... O njej je znal tako lepo povedati! Še se nam odpirajo spomini na naše skupno delo z Okijem. Moramo se spoprijazniti z mislijo, da ga ne bomo več videli in poslušali v našem Domu v Šmihelu.

Dragi tovariš Oki, vedi da boš ostal zapisan v srcih vse naše mladine, ki ti je hvaležna za vse, kar si storil zanjo in za naš dom. Kot ji je junakinja Majda njem zgled, ji boš ti, dragi Oki, ostal njena legenda!

MARJAN TRATAR-UČO

Pošteno plačilo

Odmev na Urhu malce drugače, 5. št. TV-15

V zvezi z mojim člankom v vašem listu TV-15, številka 5, 5. 2. 1981, pod naslovom »O Urhu malce drugače«, se oglašam z dopolnilom zato, da ne bi storil občini krivice z navedbami v četrtem odstavku članka, kjer pišem o neplačilu za moj trud na Urhu, kajti od pisanja članka (6. 12. 1980) pa do objave v listu je nastala sprememba. Občina je pošteno plačala čas, ki sem ga prebil na Urhu, le da se je zataknilo v banki. To uganko pa sem razvozljal sam, tako da je sedaj vse v redu.

Ostale navedbe v mojem članku pa so nespremenjene!

ALOJZ KASTELIC
Dobrunje

Dragi Jože!

Izrezek iz TV-15 dne 29. januarja in tvoje pismo z dne 26. marca 1976 sta me spomnila, da bo letos 35. obletnica mladinske proge Brčko-Banoviči.

Dušan Žilič se pritožuje v TV-15, da na razstavi »30 let proge Brčko-Banoviči« niso bile slovenske delovne brigade niti omenjene pri sodelovanju izgradnje te proge.

Svetoval sem mu, naj skuša med takratnimi komandanti zbuditi zanimanje, da bi organizirali letos v Ljubljani proslavo 35-letnice mladinskih brigad, k čemur naj po svojih močeh vsak prispeva. Tudi ti imaš sedaj dosti časa na razpolago. Če si še pri volji, organiziraj kaj, mogoče v sodelovanju s študentskimi brigadami.

Nekaj bi verjetno lahko prispevala tudi naša skupina. Vsak od nas nekaj ve, čeprav je med tem minila dolga vrsta let.

JOŽE JEREB
Neubergerjeva 1
Ljubljana

Preklic

Preklicujem članek v TV-15, št. 11. z dne 20. 3. 1980 »Kdo je odgovoren«, čeprav ne morem preklicati besed, ki so zapisane v resoluciji 11. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije, niti v 190. čl. ustave SFRJ, ker to niso besede, da bi si jih sam izmislil, pač so bile zapisane na 11. kongresu ZKJ oziroma v skupščini SFRJ.

IVAN MEZGEC
Postojna

Kaj bo z evrokomunizmom

Že od začetka sedemdesetih let, ko se je v krogu komunističnih partij razvitih kapitalističnih držav zahodne Evrope pa tudi drugod, denimo na Japonskem, začel uveljavljati nov pojav v delovanju komunističnih partij pod sicer neustreznim nazivom evrokomunizem, je bil ta pojav ne le predmet zanimanja, pač pa tudi pogosta tarča napadov tako s strani konservativnih sil kot tudi s strani partij iz dežel tako imenovanega realnega socializma.

Ob vsaki težavi, ki je nanjo naletel razvoj evrokomunizma, je bilo v krogih meščanskih sil zahodne Evrope – pa tudi pri nekaterih levih silah – zaznati napovedi o tem, da gre evrokomunizem v zaton, da je obsojen na propad in podobno. Res je, da so mnogi dogodki v posameznih komunističnih partijah, ki se štejejo za evrokomunistične, in tudi v odnosih med njimi, v zadnjem času pa še posebej je prihajalo do pojavov občutnih stisk in zagat pa tudi do zastojev in razcepov. V mislih imamo zlasti poje-manje evrokomunistične naravnosti francoske partije potem, ko se je razbila enotnost levih sil, ki jo je označeval skupni program komunistov, socialistov in levih radikalov, še posebej pa po odločitvi partije, da podpre sovjetsko vojaško intervencijo v Afganistanu.

Najnovejši povod za »črne« prerokbe o propadu evrokomunizma je bil sklep katalonske združene socialistične stranke, ki deluje kot sestavni del ko-

munistične partije Španije, da se odpove evrokomunizmu in da ta izraz izbriše iz svojega programa.

Tudi najmočnejša in najdoslednejša evrokomunistična partija zahodne Evrope, italijanska, je v določanju svoje taktike storila marsikaj, kar je bilo nasprotnikom evrokomunizma zadosten razlog za trditev, kako se tudi italijanska partija oddaljuje od evrokomunizma. Še posebej so take sodbe postale glasne konec lanskega novembra, ko je komunistična partija Italije napravila viden zasuk od njene dosedanje usmeritve. Ta zasuk naj bi označila odločitev za novo, tako imenovano demokratično alternativo. Bistvo te alternative in njena novost je v tem, da se je partija – zaradi odkritih špekulacij in težkih prekrškov vidnih osebnosti krščanskodemokratske stranke – odrekla vsaki možnosti sodelovanja s to stranko in se izrekla za združevanje vseh drugih političnih sil demokratičnega loka s ciljem vzpostaviti vlado brez krščanskih demokratov.

Vendar, kljub vsem opisanim dejstvom ne bi mogli govoriti, da je evrokomunizem kot strateška usmeritev mrtev. Vsekakor pa je očitno, da gre za občutne težave in zastoje v politiki in delovanju evrokomunističnih partij. Pokazalo se je, da nikakor ni dovolj zgolj razglašati pripadnost k evrokomunizmu, ne pa prežeti celotne partije z dejansko privrženostjo ciljem evrokomunizma. Ko so posamezne partije, francoska in vse druge, naletele na

trenutno nepremagljive težave pri ustvarjanju enotnosti leve in združevanju vseh demokratičnih sil, ko je ves kapitalistični svet nagrizla težka gospodarska kriza in zaostala mnogotera socialna in druga nasprotja, ko so desničarske sile – v bojazni, da bi jim morebitni socialni nemiri omajali moč in oblast – prešle v splošno ofenzivo, so se nekatere komunistične partije – pred nejasnostjo in težavnostjo nove smeri – raje zatekle k starim, bolj ali manj izhojenim stezam in potem. Pod pritiskom težav krize in ofenzivo konservatizma je ugodnejše čutiti za seboj in ob sebi »veliko silo socializma«, ki je sposobna »zaščititi« gibanje v posamezni deželi. Odtod odpovedi evrokomunizmu in odobravanje politike Sovjetske zveze.

Italijanska partija gre tudi tokrat vsekakor samo svojo pot in svojo strategijo, ki slejkoprej ostaja evrokomunizem, prilagaja obstoječi spremenjeni ter zelo zapleteni notranji in mednarodni stvarnosti. Za to partijo, katere prvine evrokomunizma segajo še v Togliattijeve čase, saj je Togliatti že leta 1947 na konferenci v Firencah označil lastno pot v socializem kot nespremenljivo usmeritev Komunistične partije Italije.

Potemtakem bi lahko rekli, da nikakor ne gre za propad evrokomunizma, da pa je evrokomunizem vstopil v obdobje zelo težkih preizkušenj, ki kdaj pa kdaj vsiljujejo tudi korak nazaj. **Drago Košmrlj**

Planska zagotovila

Naposled smo dobili tudi predlog novega srednjeročnega plana razvoja Slovenije do leta 1985. Kaj bodo rekli o njem v temeljnih in drugih organizacijah združenega dela, še ni mogoče reči, saj je večina razprav še pred nami. Nekaj stvari pa je vendarle takih, da že na samem začetku zbujajo različne komentarje.

Skoraj vsi soglašajo, da je plan stabilizacijski in da je slovenski izvršni svet uspel vanj vgraditi vse tisto, za kar se je v zadnjih mesecih tudi zavzemal. Predvidel je skromno gospodarsko rast. Družbeni proizvod naj bi letno narasel samo za 3,5 odstotka.

Načrtovalci v republiki so trdno prepričani, da večja gospodarska rast ni stvarna, vendar pa tega prepričanja za sedaj v občinah ne delijo. Večina slovenskih občin še vedno meni, da je z boljšim izkoriščanjem proizvodnih zmogljivosti, s hitrejšim posodabljanjem industrijske proizvodnje itd. mogoče doseči hitrejši napredek.

Toda takim napovedim bi bilo kaj težko pritrditi. Res je, da je izkoriščenost naših proizvodnih zmogljivosti skromna, saj naprave izrabljamo menda le nekaj več kot 50-odstotno. Vso pozornost bo v naslednjih letih potrebno nameniti tudi posodabljanju zastarele proizvodnje. Ne gre pa pozabiti, da bo to mogoče urejati postopno. Za naložbe bo na voljo nekaj čez 400 milijard in v okviru tega bo treba pač živeti.

Pa še na dve stvari ne bi smeli pozabiti. Prvič, da bo treba precej denarja vložiti v drugih republikah in pokrajinah, če si bomo hoteli zagotoviti nekaj prepotrebni surovin. Po sedanjih ocenah naj bi drugod v Jugoslaviji v petih letih vložili okrog 66 milijard dinarjev. Gre za nakup pšenice, koruze, svinjskega mesa, olja in sladkorja. Kupiti bo treba okrog 7 milijonov ton premoga, saj je na dlani, da ga sami ne bomo nakopali dovolj. Mimo tega bo treba drugod poskrbeti še za celo vrsto drugih reči, ki nam jih bo na domačem trgu primanjkovalo. Se-

veda si bo treba manjkajoče količine izdelkov zagotoviti predvsem na podlagi dolgoročnega sodelovanja slovenskih organizacij združenega dela z gospodarstvi drugih republik in pokrajin, ne pa se spuščati v posamične trgovske nakupe.

Drugič pa nikakor ne smemo izgubiti izpred oči, da bomo imeli precejšnje težave tudi zaradi opreme. Izračunali so, da bomo letos lahko zvozili za polovico opreme manj, kot smo jo v letu 1979. To pa utegne povzročiti precejšnje težave, zlasti še, če se domača strojegradnja in nekatere druge veje gospodarstva ne bodo pravočasno usposobile in same začele s proizvodnjo vsaj nekaterih strojev in naprav, ki smo jih morali doslej uvažati.

Tu pa smo že pri gospodarskih odnosih naše republike s tujino. Plan ves čas govori o izvozno usmerjenem gospodarstvu. Napoveduje, da bo izvoz vsako leto večji za osem odstotkov, uvoz pa le za en odstotek. S takimi gibanji naj bi odstranili izrazito neusklajenost med izvozom in uvozom, ki nas je v zadnjih letih močno pestila.

Toda kako tak načrt doseči, da ne bo ostal le na papirju? Menijo, da se za njegovo izpolnitev še nismo dovolj oborožili, da manjkajo številni konkretni ukrepi, s katerimi bi v Sloveniji in Jugoslaviji spodbujali organizacije združenega dela za nastop na tujih trgih.

Mimo tega ne gre pozabiti na divjanje cen na domačem trgu, ki so se samo v prvem mesecu letošnjega leta povzpele za devet odstotkov in s tem močno ogoržile izvozne načrte številnih organizacij. Če želimo torej popraviti skromen delež Jugoslavije v mednarodni delitvi dela, potem bo treba razmere na področju cen čimprej urediti.

Skrčiti bo treba nekatere naložbe, za katere je jasno, da ne prispevajo k izvozni naravnosti slovenskega gospodarstva. Reči je treba, da doslej nismo uspeli natančno opredeliti obsega sredstev za nove naložbe. Dogovoriti se nismo uspeli, kam jih

bomo vložili, da bodo kar največ prispevale k povečanju prodaje na tuje.

Tako delno še vedno ostaja nerazjasnjeno, kaj bo s karavanskim predorom in rafinerijo nafte v Lendavi. Za ta dva projekta bi potrebovali dodatnih 13 milijard. Za uresničitev pripravljenih projektov na področju črne metalurgije, aluminija, cementa in bazne kemije bi potrebovali 38 milijard, že sedaj pa vemo, da več kot 30 milijard za vse surovinske dejavnosti v republiki ne bo mogoče zagotoviti.

Nekaterim stvarem se bo treba odreči, čeprav predlagatelji novih načrtov svoje zamisli utemeljujejo z mnogo trditvami, za katere ni mogoče vselej reči, da niso na mestu. Gledano v celoti pa je za vse težko najti opravičila. Ne samo zaradi omejenih sredstev, pač pa tudi zaradi pomanjkanja surovin. To velja tudi za energijo.

In zdi se, da se je slovenski izvršni svet, ko je pripravljaj plan do leta 1985 tega dodobra zavedal. Hrana in energija sta v dokumentu poleg izvoza dobili najpomembnejše mesto. Energije ne bo dovolj. S premišljeno naložbeno politiko bi utegnili pokriti potrebe po električnem toku, nikakor pa ne potrebe po naftnih derivatih. Tu bo varčevanje še kako potrebno.

Pri hrani se utegnejo stvari popraviti, vendar pa le, če se bomo zavedali, da je to naša strateška surovina. Sami naj bi pokrili 85 odstotkov vseh potreb, preostale količine pa kupili drugod. V takšni bilanci bo mogoče nekaj pridelkov verjetno tudi izvoziti.

S tem si ne bi olajšali samo položaja v zunanjetrgovinski bilanci, marveč poskrbeli tudi za urejene razmere na domačem trgu. Zagotavljajo, da pomanjkanja blaga na trgu v letih, ki so pred nami, ne bo več. To pa je poleg vsega drugega za stabilizacijo, o kateri toliko govorimo, prav tako pomembno.

Darko Marin

Minuli teden v zveznem odboru ZZB NOV

Kosta Nadj sprejel ambasadorja NR Mongolije

Predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Kosta Nadj je minuli teden sprejel na prijateljskem obisku ambasadorja NR Mongolije Longhin Richina. V prijateljskem pogovoru sta sogovornika izrazila obojestransko zadovoljstvo nad razvojem sodelovanja in odnosov med našima dvema državama ter njunima borčevskima organizacijama.

Delegacija FDR Salvadorja na obisku pri zveznem odboru ZZB NOV

Delegacija demokratične revolucionarne fronte Salvadorja, ki se mudi na obisku v naši državi na povabilo SZDL Jugoslavije, se je na zveznem odboru ZZB NOV pogovarjala s članoma predsedstva naše borčevske organizacije Vladom Ščekicem in Brankom Golovićem.

Salvadorska delegacija, ki jo je vodil Fabio Castillio (član politične diplomatske komisije FDR), je naše borce obširneje obvestila o sedanjem položaju v tej deželi ter izrazila hvaležnost jugoslovanskim borcem za njihovo solidarnost z bojem salvadorskega naroda za demokratične spremembe v državi. Naši predstavniki so salvadorske obiskovalce seznanili z nekaterimi vidiki našega narodnoosvobodilnega boja ter z aktualnimi vprašanji splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite kakor tudi s prizadevanji ZZB NOV v podpori osvobodilnim gibanjem v svetu.

V Banjolah bomo prvič letovali vse leto

Občinski odbor ZZB NOV Domžale obvešča člane ZB in VVI, kakor tudi druge občane, ki želijo svoj počitek preživeti v predsezoni, sezoni ali posezoni v počitniškem domu v Banjolah pri Pulju, naj se prijavijo pri občinskem odboru ZZB NOV Domžale, Ljubljanska c. 70/II, do 1. marca 1981.

Naš dom v Banjolah ima sobe z dvema posteljama in posebnim ležiščem, s kopalnico in sanitarijami ter s centralno kurjavo. Te sobe so zelo lepo opremljene, tako da je v njih prijetno. Poleg tega je zaprt bazen s toplo morsko vodo, za rekreacijo so posebni prostori z avtomatskim kegljiščem in baliniščem. Je tudi prostor, v katerem je televizija, in prostor za okrepitev.

Tudi kuhinja je moderno opremljena in nudi gostom dobro, okusno pa tudi dietno hrano.

Možni so sprehodi in krajši izleti, saj je vsa okolica lepa, s komaj 12 km oddaljenim Puljem.

Dom v Banjolah bo posloval od 15. marca 1981 do 5. januarja 1982.

Cene penzijskih uslug se obračunavajo:

	od 15. 3.		do 25. 6. 1981	
	od 26. 6.		do 5. 9. 1981	
Predsezona	od 26. 6.		do 5. 9. 1981	
Sezona	od 5. 9.		do 5. 1. 1982	
Posezona				
Kategorija bivalnih prostorov	Cene penzionov pred in po sezoni		Cene penzionov v sezoni	
	Za borce NOV	Za ostale goste	Za borce NOV	Za ostale goste
Lesene vikend hišice			170	210
Objekt A, B, NR in podprtiličje D I	170	210	230	270
Depandansa I., III. in podprtiličje D II.	190	230	250	290
Depandansa II.	210	250	270	310

Za otroke do 10 leta starosti se cena penziona obračunava: za hrano 50% od redne cene penziona, za nočitev 70% od redne cene, glede na kategorijo bivalnega prostora.

Hrana enodnevnega penziona znaša 150 din, razlika od zgoraj navedenih cen se obračunava za nočitev.

V domu dela vsak dan zdravstvena ambulanta.

Uprava počitniškega doma bo tudi zagotovila redni skupinski avtobusni prevoz gostov po 10 dnevni izmenah z železniške postaje v Ljubljani do počitniškega doma v Banjolah.

Prevoz članov ZB NOV in drugih gostov bo uprava doma zagotavljala od začetka poslovanja doma letos, to je od 15. marca 1981 do vključno 5. januarja 1982.

Vse informacije dobite pri občinskem odboru ZZB NOV Domžale, Ljubljanska c. 70/II, ali po telefonu št. 721-329.

Predlog zveznega komiteja za borce in vojaške invalide bo treba še resno preučiti

Ustreznejša delitev zveznih sredstev

Člani odbora za družbene dejavnosti pri izvršnem svetu skupščine SR Slovenije so na minuli seji menili, da bo potrebno o predlogu, ki ga je pripravil zvezni komitej za vprašanja borcev in vojaških invalidov in se nanaša na najpomembnejše zakone s področja temeljnih pravic borcev, še razmišljati ter skrbno preučiti, kaj doprinaša k izboljšanju urejanja teh vprašanj oziroma, ali je sprejemljiv v predlagani obliki. Menili so namreč, da predlog, ki predvideva, naj bi v bodoče sredstva iz zveznega proračuna razdeljevali po številu upravičencev iz posameznih republik in pokrajin v višini proračunskega zneska (ne glede na doseženo stopnjo zdravstvenega varstva v posamezni republici), za našo republiko ni sprejemljiv.

To bi pomenilo, da bi morale zdravstvene skupnosti Slovenije k vsoti za zdravstveno varstvo vojaških invalidov, ki bi jo prejele iz zveznega proračuna, dodati še dve tretjini sredstev. Iz predložene gradiva je razbrati, da bi iz zveznih sredstev priteklo na posameznega upravičenca 3974 dinarjev, medtem ko načrtujemo v SR Sloveniji v okvirih zagotovljenega programa 8942 dinarjev na posameznega borca. Sicer število upravičencev do zdravstvenega varstva po zveznih predpisih ni veliko, zato denarno vprašanje ni osnovno. Bolj kot to slednje se postavlja ob takem predlogu vprašanje nadaljnjega omogočanja podružbljanja zdravstvenega varstva borcev.

B. Ž. Y.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEV

Maribor - Delovanje ZB Franc Rozman-Stane

Krajevna organizacija ZZB NOV Franc Rozman-Stane Maribor s svojo dejavnostjo živahno in tesno sodeluje z novim občinskim odborom Maribor-Tabor (le-ta ima sedaj 17 krajevnih organizacij).

Odbor je januarja 81 poslal vsem članom združenja obvestilo, s katerim seznanja svoje članstvo z načrti, z izdelavo akcijskega programa za leto 1981, z organiziranjem obiska spominske grobnice maršala Tita v Beogradu, z letovanjem v Zdravstveno-rekreacijskem centru v Strunjanu, z letovanjem v počitniškem naselju ZZB NOV Pohorje v Valovinah pri Pulju itd.

V mesecu januarju, ki je najdaljši mesec v letu, je odbor na predlog komisije za skrb za borce NOV razdelil 5.000 din sosedske pomoči tistim članom, ki so takšne pomoči res najbolj potrebni.

Omenjena komisija pri ZB Franc Rozman-Stane v Mariboru že zbira podatke o posameznih članih za ureditev socialnega in skrbstvenega stanja borcev in bo po potrebi te borce tudi obiskala.

Odbor je na zadnji seji med drugim tudi razpravljal o organiziranju zbiralne akcije za nabavo prapora. Sklenili so, da bodo letos tako akcijo tudi izpeljali. Prapor je nujno potreben pri udeležbah na spominskih in pogrebnih slovesnostih.

Za pobiranje članarine za leto 1981 se je odbor odločil, da vsak član odbora prevzame določeno število ulic (oziroma stanovanj) in bodo tako zajeli vse člane. S pobiranjem članarine začnejo prve dni meseca februarja.

Ob tej priložnosti bodo z vsakim članom tovariško pokramljali in tako izvedli marsikaj o bivališču, zdravstvenem in socialnem stanju ter vse skrbno zabeležili. Vse ugotovitve bodo kazipot odboru in njihovim komisijam. Ob obisku bodo člani odbora opozarjali borce, naj se naročijo na naš časopis TV-15.

Letos bomo proslavljali jubilejno leto, zato se bodo naši borci udeležili mnogih proslav v okviru naše krajevnne skupnosti in v okviru občinskega združenja.

Drago Kokalj

Slovenska Bistrica - program dela ZZB NOV v letu 1981

Občinski odbor ZZB NOV občine Slovenska Bistrica je pred nekaj dnevi sprejel program dela za leto 1981 in ga na svoji redni seji obravnaval z vsemi predstavniki KO ZZB NOV v občini Slovenska Bistrica. V občini imamo 14 osnovnih organizacij ZZB NOV. Sprejet je bil sklep, da do konca februarja skličejo vse KO ZZB NOV sestanke svojih odborov, kjer bodo obravnavali statutarni sklep Zveze združenj borcev NOV občine Slovenska Bistrica. Statutarni sklep je izdelan na podlagi Statuta ZZB NOV Slovenije. Večina večjih KO ZZB NOV je to gradivo že obravnavala in se tudi s sprejetimi sklepi strinja brez posebnih pripomb.

Omenili bi samo eno točko iz sprejetega programa dela za leto 1981: »Zveza združenj borcev NOV bo tudi v prihodnje posvetila vso skrb ohranjanju in razvijanju ter podružbljanju revolucionarnih tradicij in izročil NOB«.

Vse KO ZZB NOV so sprejele ta del programa kot eno naših najpomembnejših nalog. Naj navedem za primer KO ZZB NOV v Poljčanah, ki ima vzorno napisano zgodovinsko kroniko svojega kraja iz NOB (25 strani), opremljeno s slikami in življenjepisom padlih v NOV. To gradivo uporabljajo tudi v osnovni šoli v Poljčanah. Delno ima to urejeno že tudi KO ZZB NOV Oplotnica. Mislim, da bi bila dolžnost vseh organizacij ZZB NOV, da bi se poglobile v to delo in ga opravile v najkrajšem času. Slehera osnovna šola bi morala imeti tako zgodovinsko kroniko svojega kraja iz časov NOB. Le na takšen način bo naša mladina spoznala, koliko je bilo žrtev za našo svobodo in našo neodvisnost iz njihovega kraja. Nobenega dragocenega dokumenta naj ne bi bilo iz časov NOB, s katerim ne bi bili seznanjeni naši mladi, ker le tako bodo znali še bolj ceniti in spoštovati te naše težke pridobitve.

Milan Ivanuša-Vencej

Murska Sobota: Več novih organizacij ZZB NOV

V murskosoboški občini bo vsekakor potrebno ustanoviti več novih organizacij ZZB NOV, kajti dosedanja organiziranost 489 borcev iz 24 krajevnih skupnosti v krajevni organizaciji Murska Sobota ne ustreza več. Vključevanje borcev in organizacij ZZB NOV v razvoj delegatskega sistema je bilo doslej uspešno le na območju mesta Murska Sobota, ni pa bilo zadovoljivo v bližnji in daljni okolici samega mesta. Poleg tega od lani naprej deluje samoupravno na območju mesta šest krajevnih skupnosti, znotraj katerih bo morala borčevska organizacija odigrati svojo pravo vlogo. Doslej ji je to še uspevalo, a pri tem je bil pozabljen teren in veliko število članstva na terenu.

Občinska organizacija ZZB NOV občine Murska Sobota bo letos jeseni odločala na volilno-programski konferenci o svoji novi organiziranosti in v skladu s tem je njeno predsedstvo že pred koncem lanskega leta imenovalo posebno tričlansko komisijo, ki naj bi pripravila predlog o številu in organiziranosti posameznih novih organizacij borcev na občinskem območju. Prvi predlog je bil dan v javno razpravo že na letni konferenci KO ZZB NOV Murska Sobota in številni razpravljalci so na ta predlog imeli veliko dodatnih predlogov in pripomb.

To je bil sele uvod v javno razpravo o novi borčevski organiziranosti v murskosoboški občini, vendar tudi v posameznih krajevnih skupnostih ni pričakovati posebnih težav ob novih organizacijah ZB, kakor je tudi odveč strah, da bi se ob tem pojavljali večji kadrovske problemi. Ob tem je potrebno še enkrat poudariti, da se je dosedanje delo organizacije ZZB NOV Murska Sobota resnično omejevalo le na šest KS mesta Murska Sobota in to tako v političnem kot tudi na socialno-varstvenem področju. Delegacije borcev so se v novih KS že uveljavile in z novo organiziranostjo naj bi bilo to zagotovljeno tudi članstvu zunaj mesta Murska Sobota.

Filip Matko

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEV

JESENICE

Šestnajsti zimski pohod na Stol

V dneh od 20. do 22. februarja bodo spet oživila pobočja najvišjega vrha Karavank, Stola. Odbor za pohod, ki deluje v okviru koordinacijskega odbora planinskih društev jeseniške občine in občinskega odbora ZZB NOV Jesenice, bo izvedel že 16. zimski spominski pohod na Stol v spomin na junaški boj Jeseniške čete 20. februarja leta 1942 na omenjenem vrhu, ko se je spopadla z nemškim okupatorjem. V boju je padel partizan Jože Koder, kateremu so pri Prešernovi koči na Stolu tudi postavili spominsko obeležje.

Jeseniška četa je takrat štela 38 borcev, vodil pa jo je Polde Stražisar. Številni borci so po tem boju dokazovali junaštva še v drugih bojih, veliko od njih pa tudi ni dočakalo svobode. Danes je živih še pet borcev, udeležencev bitke na Stolu, in sicer Franc Konobelj-Slovenko, Ivanka Kozar, Ivan Vovk-Živan, Ciril Triler-Ciro, vsi z Jesenic, in Anton Matoh-Štepsel iz Ljubljane.

Od omenjene bitke na Stolu poteka letos že 39 let, od prvega spominskega pohoda pa 19 let. Leta 1962 so namreč člani alpinističnega oddelka Planinskega društva Jesenice v počastitev 20-letnice bitke izvedli prvi pohod, na katerem je bilo 51 udeležencev, in sicer alpinistov in planincev ter večina preživelih udeležencev bitke. V vseh teh letih je pohod iz skromnih začetkov prerasel v množično planinsko in družbenopolitično manifestacijo. Iz leta v leto se v strnjenih kolonah planinci, borci, mladina, graničarji ter člani drugih društev in organizacij vzpenjajo po zasneženi gazi na vrh Stola. Spomin na to bitko je torej še vedno živ, nosijo ga udeleženci v svojih srcih, ko hodijo po utrjeni gazi, kjer so pred 39 leti gazili borci Jeseniške čete.

Da bi pohod približali tudi mlajšim, so se organizatorji odločili, da v okviru spominskega pohoda vsako leto izvedejo še pohod šolske mladine iz jeseniške in radovljiske občine »Po poteh Cankarjevega bataljona« do Valvazorjevega doma. Letošnji pohod bo že četrti, njegov pomen pa je predvsem ta, da se učenci neposredno seznanijo z velikimi dogodki naše revolucionarne preteklosti.

Odbor za pohod na Stol si letos še posebno prizadeva zagotoviti kar največjo varnost za vse udeležence. Zimski spominski pohod na Stol je zahteven vzpon, vendar lahko varen, če se udeleženci držijo vseh navodil članov Gorske reševalne službe in alpinistov. Zaradi nediscipline se je na lanskem pohodu zgodilo več težjih nesreč, med njimi tudi smrtna.

Prav zaradi premajhne discipline so se organizatorji odločili, da nekoliko spremenijo način pristopa na vrh Stola. Tako se bodo udeleženci na vrh Stola lahko povzpeli le v organiziranih skupinah, ki bodo lahko štele do 20 planincev. Vsaka skupina bo morala imeti s seboj enega ali več iskušenih planincev, alpinistov ali članov GRS. Prav tako bodo na Stol lahko šli le otroci, ki so starejši od 14 let.

Po obsežnih razpravah in različnih možnostih za pristop na vrh Stola so na zadnji seji odbora za pohod na Stol člani dokončno sprejeli, da bo pohod vendarle potekal le po eni varianti, in sicer na vrh Stola, če bodo ugodne vremenske razmere. Za obe varianti tudi po planinah pod Stolum pa se niso odločili zato, ker bi bilo to preobsežno delo za alpiniste in člane GRS pri pripravah dveh utrjenih poti.

V primeru slabih vremenskih razmer pa bo tudi letos pohod potekal po planinah pod Stolum. O tem, po kateri varianti bo pohod potekal, bodo člani GRS in vodstvo pohoda sprejeli v petek, 20. februarja, pri Valvazorjevem domu.

Kot že rečeno, bo prvi dan pohoda, v petek, 20. februarja, najprej pohod šolske mladine. Pristop udeležencev bo iz dveh smeri, in sicer izpred šole Karavanskih kurirjev NOB na Koroški Beli in izpred spomenika talcev v Mostah. Pri Valvazorjevem domu bo ob 11. uri proslava s kulturnim programom. Mladim bo spregovoril udeleženec februarске bitke na Stolu Franc Konobelj-Slovenko.

V soboto, 21. in nedeljo, 22. februarja, pa bo zatem pohod ostalih udeležencev na vrh Stola. Pot bodo utrdili in označili z zastavicami alpinisti in člani GRS. Oba dneva bo ob 13. uri in 30 minut pred Valvazorjevim domom spominska proslava. V soboto bo zbranim spregovoril Zdravko Krvina, medobčinski sekretar ZKS za Go-

renjsko, v nedeljo pa Danilo Klinar, predsednik OK ZSMS Jesenice.

Organizatorji letošnjega pohoda pa še posebej opozarjajo vse, da se vsakdo pohoda udeleži na lastno odgovornost. Vsakdo naj preceni svoje sposobnosti in naj se šele potem odloči za pohod.

Oba dneva bodo udeleženci lahko šli na pot od 6. do 10. ure izpred Valvazorjevega doma. Na Stolu naj se ne zadržujejo, temveč naj se po krajšem počitku vračajo nazaj v dolino. Oba dneva se morajo udeleženci vračati do 13. ure izpred Prešernove koče na Stolu. Tudi na opremo pohodniki ne smejo pozabiti. Vsakdo se mora toplo obleči, s seboj pa mora imeti tudi rezervno perilo. Čevlji naj imajo profilirane podplate, po možnosti pa naj vsak s seboj vzame dereze, cepin ali smučarske palice. V nahrbtniku pa mora biti kalorična hrana za en dan in topla pijača, ne alkohol.

Vsakdo je na pohodu dolžan paziti tudi na planinsko okolje, zato naj udeleženci ob poti ne odmetavajo vrečk, pločevink, papirja, olupkov in drugih smeti.

JANKO RABIČ

TUHINJ - KAMNIK

Glas Menine planine

V lepem zimskem jutru se je 8. februarja v Zgornjem Tuhinju zbralo kar lepo število starih in mladih, od borcev do najmlajših cicibanov. Ob 8. uri se je ta skupina ljudi začela vzpenjati po pobočju Menine planine proti Osekam.

Se živci borci Šlandrove brigade se bodo gotovo spomnili tega kraja nad Tuhinjsko dolino, kjer je brigada večkrat postavila taborišče. Tudi 8. februarja 1944. leta sta na Osekih pod obronki Menine planine taboril 1. bataljon in komora Šlandrove brigade. Zjutraj tega dne je bil tabor popolnoma nepričakovano obkrožen. Redkokdaj je obveščevalna služba tako zatajila, kot je ta dan. Sovražnikove enote so napadle

počivajoče partizane s severne strani, od koder so napad najmanj pričakovali. Po kratkem boju so se iznenadeni partizani morali umakniti. Po štabnih poročilih je mogoče sklepati, da je na Osekih padlo 18 partizanov, vendar pa je ta dan na vseh pobočjih Menine planine ostalo preko trideset mladih življenj. V spomin padlim je ob izviru hladne studenčnice spominsko obeležje.

K temu spomeniku se podamo Tuhinjeci vsako leto. Ta pohod je bil letos že sedmič in je postal že tradicionalen. V sodelovanju z organizacijo zveze borcev ga organizira OO ZSMS Zgornji Tuhinj.

Ceprav februarja vreme rado ponagaja, nam je letos postreglo s soncem in privabilo skoraj dvesto udeležencev pohoda k temu spomeniku. Predsednik ZB Zgornji Tuhinj Tone Podbevšek-Srečo je spregovoril o težkih dneh narodnoosvobodilnega boja in o boju pred sedemindesetimi leti, katerega udeleženec je bil. O pomenu tega pohoda pa je nekaj misli nanizal mladinec Jernej Kadunc, ki je slovesnost ob spomeniku zaključil z besedami:

»Mnogo mladih življenj je za vedno ostalo na pobočjih Menine planine. Mi sedaj uživamo tišto, po čemer je sleherni borec hrepenel, za čemer je trepetalo sleherni slovensko uporno srce: Svoboda! Ta tako lepa beseda žal ne more do ušes padlih tovarišev. Borci drug za drugim umirajo. Kdo se bo čez nekaj let še udeleževal takih pohodov, kot je današnji? Sklenili smo: Otroci in vnukovi borcev bo iz roda v rod več in negovali bomo tradicije NOB. Torej se število udeležencev takih in podobnih prireditev ne bo manjšalo, ampak se bo iz leta v leto množilo. Le tako bomo dali vsaj delno zahvalo vsem tistim, ki so se bojevali ali so celo darovali svoja mlada življenja za najlepše, kar so nam mogli dati – za svobodo.«

JERNEJ KADUNC

CERKNO

Šestič na vrh Porezna

V spomin na boje borcev 9. korpusa NOV in na žrtve v bitki na Poreznu 24. marca 1945 Planinsko društvo Cerkno s

sodelovanjem borčevskih organizacij na Cerkljanskem ter predstavniki domicilnih odborov udeleženih partizanskih enot v tej bitki letos šestič organizira množičen pohod na vrh Porezna.

Pohod bo tokrat strnjen z večjo slavnostno prireditvijo ob obnovitvi spomenika padlim in postreljenim v tem boju, ki so pokopani v Orehku – Jesenica pri Cerknem.

Društvo organizira pohod v skladu s pravili, ki so bila sprejeta pred prvim pohodom, in sicer na dan nedelje, ki je najbližja zgodovinskemu datumu. To bo letos 22. marca z zbirališčem na vrhu pri spomeniku ob 11. uri, kjer bo kratka komemoracija.

Iz Cerkna bo organiziran odhod ob 7. uri s spremstvom vodičev in osebja prve pomoči ob vsakem vremenu.

Dostop na vrh bo seveda možen tudi iz drugih krajev kakor vsako leto, če ne bodo vremenske razmere take, da bi to preprečile. Posebnega spremstva, kot meni organizator, na teh poteh ne bo. Organizator bo poskrbel, da bodo sodelovalce gorske reševalne službe in da bodo poti dobro označene.

Vse udeležence pohoda vabimo, da se ob vračanju v dolino, kar bodo najlažje izkoristili pohodniki s primorske strani, udeležijo tudi slavnosti v Orehku, ki bo istega dne ob 15. uri.

Ceprav v teh dneh prireditve uradno že nastopa pomlad, organizator želi opozoriti vse udeležence, da bodo na vrhu in v podnožju Porezna še vedno zimske razmere, zato priporoča previdno hojo, s planinsko opremljenostjo, le po poteh, ki bodo za pohod določene.

Napak je vso varnost prepustiti in zaupati organizatorju ter navzočim reševalcem ali se zanašati na sopotnike, da bodo stali vedno ob strani. Vsak naj bo na poti skrajno previden, discipliniran, tako da se bo ravnal po navodilih organizatorja oziroma vodičev, le tako se bo zanesljivo vrnil v dolino zdrav in zadovoljen brez nevarnega spremljevalca »alkohola.«

Vsak udeleženec naj poskrbi, da bo na vrhu evdentan ali pa da bo prejel pripadajočo značko. Toplega čaja bo dovolj. Bivanje v koči pa ne bo mogoče, ker je številna udeležba, preteklih letih že potrdila, in tudi letos pričakujemo enako število, da je prostora samo za izvajalce akcije.

Odbor za organizacijo pohoda se je z vso nemo zagrizel v pripravljala dela z željo, da bi pohod potekal v najlepšem redu, v zadovoljstvo vseh, in uspešno zaključil še eno pomembno akcijo spomina na pretekle dni naše revolucije, na sedanjost rekreativnost in kondicijsko pripravljenost prebivalstva pri vajah SLO.

PAVEL MAKUC

Javorovica

V spomin na borce Cankarjeve brigade

V nedeljo, 15. februarja 1981, je bilo na Javorovici smučarsko tekmovalstvo, poimenovano »Memorial 4. bataljona Cankarjeve brigade«. Tekmovalje je krajevno in časovno povezano z dogodkom 16. marca 1944, ko je v neenakopravnem boju s premočnim sovražnikom padla večina borcev tega bataljona.

Tekmovalje, ki ga vsako leto (od 1969 dalje) prireja Smučarsko društvo Sentjernej, obsega veleslalom, katerega posebnost je v tem, da v njem sodelujejo moški in ženske, mladi in stari, začetniki in izkušeni smučarji. Letošnja udeležba je presegla vse dosedanje, saj je v 8 skupinah tekmovalo blizu 250 smučarjev. Se več pa je bilo obiskovalcev, ki so spremljali tekmovalje in uživali v lepotah dneva in pokrajine. Med obiskovalci je bilo tudi več borcev NOV, med katerimi in s katerimi je ob spominskem obeležju stekel prenekateri pogovor o času revolucije.

Ob zaključku tekmovalja je nekdanji borec Cankarjeve brigade Ivan Japelj v priložnostnem govoru obudil spomin na tragični dogodek, poudaril pomen ohranjanja revolucionarnih tradicij kot tudi pomen smučanja in fizične pripravljenosti z vidika splošnega ljudskega dopora. Organizatorjem pa se je zahvalil za prizadevno delo in odlično izvedbo tekmovalja.

Najboljšim tekmovalcem so bile podeljene medalje, diplome in spominske značke. Najboljša ekipa, tokrat je bila SSD Pionir iz Novega mesta, je prejela pokal Cankarjeve brigade.

Predstavniki Cankarjeve brigade in Smučarskega društva Sentjernej so se po končanem tekmovalstvu pogovarjali o nadaljnjih načrtih in sodelovanju. Smučarsko društvo snuje graditev vlečnice na tekmovalnem prostoru. Vlečnica ne bi bila pomembna le za izvedbo memorialnega tekmovalja, ampak bi prek cele zime vabila smučarje in obiskovalce na območje Javorovice. Zato v teh prizadevanjih društvo zasluži vso pomoč in podporo, zlasti materialno.

I. J.

PO POTEH 14. DIVIZIJE

Več kot šeststo mladih

Minulo nedeljo je bila v Ljubnem ob Savinji prisrčna slovesnost, ko je mladinska pohodna enota sklenila desetdnevni pohod po poteh legendarne Štirinajste na Stajerskem. Od Sedlarjevega ob Sotli pa do Ljubnega ob Savinji se je v štirih etapah zvrstilo več kot 600 mladih: planincev, tabornikov, pripadnikov v enotah TO in enote JLA, ki nadaljuje tradicije te slavne partizanske enote. V Ljubno ob Savinji je prikorakalo 153 pohodnikov, udeležencev 4. etape, kakor je poročal rezervni podporočnik Viki Knavs predsedniku odbora 14. divizije generalu Viktorju Cvelbarju-Stanetu, ki je bil na čelu kar številne delegacije Štirinajste, ki je na cilju navdušeno skupaj s številnimi krajani zaploskala pohodnikom. Slovesnosti so se udeležili tudi Ljubo Jasnič, Boris Bavdek, Vito Habjan in drugi. Spominsko slavnostno besedo je imel sanitetni referent Štirinajste dr. Ivan Kopač-Pavček, ki je uvodoma pozdravil mlade v imenu preživelih borcev divizije in izrazil zadovoljstvo, da mladi rod tako neguje in spoštuje spomine na najhujše boje Štirinajste pred 37 leti, ter da obiskuje in vnaša veselje in radost tudi na osamele hribovske kmetije, kjer so mladim tudi letos pripravljali gostoljubne zasede. Zatem je v svojem govoru dr. Ivan Kopač-Pavček orisal dogodke v zimi 1944 na Stajerskem in ni pozabil

Pohodniki so se za gostoljubne zasede na hribovskih domačijah v zahvalo oddolžili s knjižnim darilom. Na fotografiji zgoraj: Mladinka izročila knjigo v dar na Atelškovi domačiji gospodinjini Mariji, desno tovariš Striček. Slika spodaj: Prihod mladinske spominske Štirinajste divizije na cilj v Ljubno ob Savinji.

Foto: Vlastimir Majović

poudariti skrb za ranjence in premrzle borce in borke, kakor tudi ne razširitve NOB po prihodu Štirinajste na Stajersko.

Vsi, ki so letos hodili po poteh Štirinajste, so se vrnili v svoje šolske oziroma delovne kolektive z nepozabnimi spomini na tovarštvo, ki je prihajalo najbolj do izraza pri premagovanju zaledenelih strmin, ko je ta ali oni mladinec ali vojak ponesel mladinki ali mladincu nahrbtnik proti vrhu; in vsi ne bodo pozabili srečanj z borci in njihovih besed pa tudi ne pripovedi domačinov in nenavsezadnje skorajda nepogrešljivega Strička oziroma Branka Defarija, udeleženca NOB in borca Serčerjeve brigade.

»Zelo bom nesrečen, kadar mi zdravje ne bo dopuščalo, da ne bom mogel v korak s to mladino, ki mi vrača mladost in zdi se mi, da smo še vedno partizani saj med nami v koloni ali ob počitku ni razlik...« je med drugim povedal tovariš Striček. In prav je, da vzemo še za mnemnja in vtise nekaterih pohodnikov.

Helena Čepelin pripadnica TO iz revirske pohodne enote:

Presenetila me je gostoljubnost, ki so nam jo izkazovali na domačijah od Belih vod pa do Atelškove domačije. Tu smo bili udeleženci 4. etape deležni zadnje gostoljubne zasede. Prijetno me preseneča tembolj, ko sem zvedela, da je kar šestorica Atelškove družine padla oziroma bila umorjena v taboriščih, da so izpropano kmetijo po vojni obnovili in da danes pravtako mladi nudijo gostoljubje nam, ki hodimo po poteh legendarnih borcev.

Vojak Gojko Anič: »Ponosen sem, da sem skupaj s svojimi tovariši vojaki in seveda z mladino in teritorialci spoznal kraje in čudovite ljudi ob poti, ki so jo v najtežjih okoliščinah prehodili borci in borke Štirinajste divizije, katerih tradicije mi nadaljujemo. Rad bi se vrnil na te poti tudi potem, ko bom odslužil vojaški rok in upam, da me bodo sprejeli medse.«

Priznanje gre izreči tudi radioamaterjem, ki so vzdrževali zvezo med pohodno enoto in štaborom v dolini. Na zadnji etapi je za to skrbel v koloni Jernej z oznako 3 DSW iz Mozirja, ki je vsako uro poročal o napredovanju, vremenu in vzdušju med pohodniki, pa tudi pošiljal sestavke, poročila po radioamaterskih valovih v dolino, kjer so jih sprejemale strojeopisne pri radioamaterju Es Ludviku in potem oblikovali v bilten, ki so ga razdelili pohodnikom in gostom v Ljubnem ob Savinji.

STAS

V novo obdobje z novimi nalogami

Pred nedavnim je imela svojo redno programsko volilno konferenco občinska organizacija ZRVS Ljubljana Vič-Rudnik, ki so se je poleg delegatov iz Krajevni organizacij ZRVS udeležili tudi predstavniki skupščine občine Vili Belič, predstavniki občinskih družbenopolitičnih organizacij, sekretar mestne konference ZRVS Ljubljana Stanko Kovačič, predstavnik občinskega štaba TO in predstavnik JLA.

Gradivo za konferenco so delegati prejeli že prej, tako da so na konferenco prišli z že izoblikovanimi mnenji in predlogi svojih krajevnih organizacij.

Delo občinske konference ZRVS so usmerili predvsem na štiri tematska področja: splošno vojaško usposabljanje, družbeno dejavnost na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite, na kadrovsko in plošno problematiko ter informativno propagandno dejavnost.

Ugotovili so, da udeležba rezervnih vojaških starešin na seminarjih na temo o izvajanju napadalnih bojnih dejstev v sodobnih pogojih ni bila ravno najboljša. Seminarjev se je po krajevnih organizacijah udeležilo le tri četrte članov organizacije, kar so tudi kritično ocenili in zastavili v svoje prihodnje načrte tudi naloge, ki bodo pripomogle k boljši udeležbi. Udeležba je bila slabša predvsem v mestnih krajevnih organizacijah.

Konec prejšnjega leta so v svojo organizacijo sprejeli še dvajset novih članov, tovarišic in tovarišev, ki delajo na pomembnih delih in opravilih s področja splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, nimajo pa čina.

Rezervni vojaški starešine z Viča-Rudnika pri analizi orientacijsko-taktične vaje »Zapotok 80«

V obrazložitvi programa za letošnje leto so poudarili tudi, da za uspešno uresničevanje zamisli SLO in DS ni dovolj le, da so za obrambo usposobljeni le aktivni in rezervni vojaški starejšine, ampak vse naše prebivalstvo. Prav temu bodo v prihodnje namenili največ pozornosti. Prispevek k podružbljanju SLO in DS bodo ocenjevali po aktivnosti delovanja organizacij in članov krajevnih organizacij ZRVS v obrambnih strukturah krajevnih skupnosti. Predvsem bo pri oceni pomembna ocena sposobnosti krajanov za izvrševanje konkretnih nalog v civilni zaščiti, narodni zaščiti, svetih, odborih in nenazadnje komitejih za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito.

Osnutek SLO in DS ne pozna pojma »nerazporejeno prebivalstvo«, zato bo ena ključnih nalog krajevnih organizacij prav vključevanje nerazporejenega prebivalstva v obrambne strukture. Najvažnejša aktivnost rezervnih vojaških starešin pri tem pa bo strokovno usposabljanje mladih.

V razpravi so predložili, in na konferenci tudi obrazložili, predlog sprememb in dopolnil Pravilnik občinske organizacije ZRVS. Predlog so izoblikovali v smislu pobude tovariša Tita o kolektivnem delu, vodenju in odgovornosti in na podlagi statutarnega sklepa republiške konference ZRVS, ki je bil sprejet lani in ga že obravnavajo v krajevnih organizacijah.

Na področju informativnopropagandne dejavnosti bodo skušali posvetiti še večjo pozornost obveščanju svojih članov. Naloga članov te komisije pa je še, da poročanje o njihovih akcijah najde svoje mesto tudi v drugih informativnih sredstvih, predvsem pa v občinskem glasilu Naša komuna.

Boris Knific

Meja mora živeti!

Brž ko zaslišimo besedo meja, takoj pomislimo na vojake granicarje, ki jo čuvajo. Res je, da vojaki bedijo nenehno, da kdo ne bi nenapovedan prešel meje tam, kjer to ni določeno. Toda samo vojaki meje ne bi tako dobro čuvali, če jim ne bi pomagali vsi, ki ob meji bivajo. Tako je

razbral, da so stari znanci.

»Vojaki so vedno in povsod z nami, v vsaki akciji, ki jo zasnujemo, da bi našim kmetom in drugim krajanom olajšali življenje tod in jih obdržali na meji. Vsi vemo, da je dobro branjena meja lahko še živa meja. Še prav posebno zaradi tega je

Patrulja se vrača z rednega obhoda ob meji skupaj z zvestim spremljevalcem psom.

tudi v Holmecu, majhni vasi-
ci, ki je pred časom postala
tudi mednarodni mejni pre-
hod. Mejo tu čuvajo vsi: gra-
ničar, lovec gozdar, kmet, tu-
di otroci in vsi ostali krajanj.
Vsak vojak pa je tudi krajan,
ki ga povsod radi vidijo, tako
v vaški gostilni, trgovini, pa
na vsaki prireditvi ob prazni-
ku in povsod v kraju.

Da je temu res tako, pričajo številne potrditve krajanov in graničarjev ter njihovih starešin samih. Skupaj smo preživeli dopoldne v vojaški karavli in že iz njihovih pogovorov je lahko vsakdo

naše sožitje tako važno. Pojdite h kmetu, nekaj sto metrov od tu je doma. Pred časom mu je gorelo. Ni potrebno spraševati, kdo mu je prvi priskočil na pomoč, vojaki seveda. Tako je bilo pri kmetu Gdriju pa pri Obernu,« je zatrdil Jože Boštjan, tajnik krajevnne skupnosti Prevalje, kajti Holmec še ni tako velik, da bi bil že samostojna krajevna skupnost. Pa vendar se razvija tako, da bo prav kmalu postal.

Direktor Tok gozdarstvo
Prevalje, Jože Logar pa
pravi:

IZ ORGANIZACIJ ZVEZE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN IZ ORGANIZA

ORGANIZACIJ ZVEZE RA

KOČEVJE – Delo in naloge občinske organizacije in krajevnih organizacij Zveze rezervnih vojaških starešin v kočevski občini, so v minulem letu potekale na področju splošnega vojaškega usposabljanja, družbene dejavnosti, ljudske obrambe in družbene samozaščite, kadrovske in splošni problematiki ter informativno propagadni dejavnosti. Na področju vojaškega usposabljanja so posebno skrbeli za izvajanje napadalnih bojnih dejstev v sodobnih pogojih vojskovanja. Udeležba na seminarjih in ostalih srečanjih, ki so bila sklicana z namenom strokovnega usposabljanja, je bila le delno zadovoljliva. Vzrok za tako stanje je predvsem v tem, da precejšnje število članov ZRVS dela v dveh izmenah. Zato so se odločili, da bodo predavanja, seminarje in druge oblike strokovnega usposabljanja ponavljali. Člani te organizacije poleg strokovnega usposabljanja posvečajo posebno skrb družbeni dejavnosti in sodelovanju z mladino kakor tudi ostalim nalogam.

V pregledu dela krajevnih organizacij so ugotovili, da prav te organizacije v prihodnje lahko mnogo doprinesejo k podružbljanju splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite. Po sedanjem programu in ureničenju nalog na področju SLO in DS kot množične akcije ni dovolj, da se strokovno usposablja samo rezervni starešinski kader, temveč je potrebno doseči, da se bodo strokovno usposabljali tudi ostali prebivalci. V tem pogledu pa lahko mnogo pripomorejo prav člani ZRVS, ki delajo v krajevnih organizacijah. Letos, ko praznujemo 40-letnico oborožene vstaje naših narodov in obletnico ustanovitve naše JLA, bodo rezervni starešine poleg ostalega posvetili znatno več skrbi sodelovanju z mladino in te bodo z različnimi oblikami seznanili z vojnimi večšinami in tudi posameznimi dogodki iz NOB in povojnega življenja.

Viktor Dragoš

LJUBLJANA – Prvo pobudo za srečanje predstavnikov ZRVS glavnih mest republik in avtonomnih pokrajin, ki bi bilo delovno z izmenjavo izkušenj in tek-

»Skupaj smo zgradili prenekateri kilometer ceste. Pred kratkim smo na našem območju skupaj z vojaki napeljali tudi telefonske priključke. Kar šestdeset kmetov z obmejnega območja je dobilo telefon, za to pa smo morali potegniti sto kilometrov žic.

Še za nekaj smo vojakom graničarjem zelo hvaležni: pomagali so našim kmetom pri obnovi in izgradnji kmetij. Tudi to je zazdralo marsikaterega kmeta, da ni odšel v mesto in da je kmetija ostala pri življenju, kar je pravzaprav cilj nas vseh.»

Zelo tesno pa so seveda vojaki povezani z mladino tega kraja. Ni športne ali druge prireditve, da ne bi delali in sodelovali skupaj, pa naj so prireditelji ti ali oni. Sami mladinci pravijo, da živijo v majhnem kraju, kjer mladine ni toliko, da bi vse to pripravili le zase. Če pa sodelujejo še vojaki, potem jih je že kar dovolj.

V kraju ni popolne osemletke, imajo le prve štiri razrede osnovne šole, potem pa morajo otroci hoditi v Prevalje. Vseeno pa se s temi najmlajšimi vojaki kar dobro razumejo. Otroci so velikokrat gostje na karavli, kjer jim vojaki pokažejo svoje orožje in povedo to in ono zgodbo, ki se jim pripeti ob obhodih po tej hriboviti pokrajini, kjer poteka meja. Otroci jim radi prisluhnejo, v zahvalo pa jim nato zapojejo še kakšno pesem. Vodijo pa vojaki tudi njihov strelski krožek in jim pomagajo pri vsakoletnih obrambnih dnevih.

»Prebivalci tukaj smo naklonjeni vojakom in to nam oni tudi potrjujejo in seveda

obratno. Naše sodelovanje in življenje temelji na medsebojnem zaupanju, ki ga iz dneva v dan potrjujemo. Kdorkoli od krajanov je pri vojakih iskal pomoč, vsakemu so jo nudili, kolikor so jim le dopuščale možnosti,« je povedal predsednik krajevne konference socialistične zveze Franc Leskovec.

Sodelovanje pa poteka tudi širše, ni vezano le na Holmec. Vojski iz karavle nemalokrat sodelujejo tudi v občinskih akcijah, najsi bo to kopanje jarkov za vodovod ali pa v mladinskih pohodnih enotah, ki obiskujejo pomnike naše revolucije. Sodelovanje z mladino je tu postalo tako trdno, da ima to mladina zapisano v vseh programih njihovih dejavnosti.

Karavlo pa redno obiščeta tudi obmejni miličnik in carinik. S starešino se pomenita o tem in onem, izmenjajo novice, če pa je kaj le malo bolj sumljivega, tisti, ki to opazi, takoj pove drugim.

Tako je v Holmcu, majhnem kraju na meji, kjer se vse zлива v eno. Vsi, graničarji in prebivalci, dobro vedo, kaj je delo. Ob tem vsakodnevnem delu pa se zavedajo tudi, da živijo ob meji, in da to mejo varujejo. In prav dobro vedo, da bo dobro obvarovana samo, če bodo budni vsi, tako vojaki kot krajan; da bo dobro varovana, če bo kmet ostal na kmetiji ob meji, zato pa mu bo treba kdajpakdaj priskočiti na pomoč pri spravilu sena s planine. To so na tem delčku naše meje dosegli in o tem priča tudi plaketa JLA, ki so jo prejeli vojaki iz karavle ob minulem prazniku naše armade, zaslužili pa, tako so zatrdili, vsi skupaj.

Boris Knific

movalno s športnimi disciplinami, je podala mestna konferenca ZRVS Zagreb leta 1974. Realiziralo se je šele leta 1978 in tako je bilo prvo delovno srečanje v Beogradu in leta 1979 v Ljubljani. Tretje delovno srečanje je bilo 13. in 14. januarja letos v Titogradu. Mestno konferenco ZRVS Ljubljane je zastopal Drago Ivanovič, predsednik komisije za strokovno vojaško usposabljanje in idejnopolično izobraževanje OK ZRVS Bežigrad. Na srečanju sta bila prisotna tudi predstavnik dalmatinske regije iz Splita in Dubrovnik. Naš predstavnik je podal pisni predlog, kakšna naj bi bila vsebina srečanja v bodoče ter letni in srednjeročni plan dela ene občinske organizacije ZRVS iz Ljubljane in to je bila osnova za razpravo.

Izmenjana so bila pomembna izkustva o načinu dela in organiziranju ZRVS v krajevnih in delovnih organizacijah. Dogovorjeno je, da se v prihodnjih srečanjih delo usmeri na ključno vprašanje. Prav zato, ker so razprave zelo zanimive in so lahko zelo koristne za organizacijo, saj so takrat prisotni predstavniki večjega dela celotnega članstva Jugoslavije, so menili, da naj bosta v bodoče pristotna tudi predstavnika zveznega in republiškega odbora.

Glede medsebojnih tekmovalj je bila večina mnenja, naj bi se zaradi varčevanja vključile le tiste discipline, ki so potrebne za strokovno vzgojo RVS, tako kakor na taktično-orientacijskih vajah.

V Novem Sadu bo med 1. septembrom in 15. novembrom srečanje v letu 1981 in morebitno tekmovanje. Prepuščeno je, da mestna konferenca ZRVS Novi Sad naredi predlog o tem srečanju in ga pravočasno dostavi v razpravo drugim mestom.

Gostje so si med drugim ogledali tovarno gradbenih strojev Radojo Dakić v Titogradu, kjer jim je direktor pokazal delo, uspehe in probleme v delovni organizaciji. Posebno zanimivi so bili pogovori s predstavniki krajevne organizacije ZRVS. V vseh večjih podjetjih so namreč krajevne organizacije ZRVS sestavljene na proizvodnem principu, in ne kakor pri nas na teritorialnem.

Dušan Rebolj

IZ ORGANIZACIJ ZVEZE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN IZ ORGANIZACIJA

Ideje kiparja Jožeta Vrščaja v odprtem ustvarjalnem času

Akademski kipar Jože Vrščaj se je rodil 16. oktobra leta 1950 v Črnomlju. Diplomiral je na kiparskem oddelku akademije za likovno umetnost v Ljubljani leta 1977 pri profesorju Slavku Tihcu. Danes ima Jože Vrščaj svoj atelje v Ljubljani, kjer se v tesnem prostoru rojevajo njegova umetniška dela. Za svoje delo uporablja novo tehnologijo, pleksi steklo ter poliester.

Z zanimivimi plastičnimi raziskavami v steklu, to je s prostorskim razporejanjem vertikalnih steklenih ploskev, v katere medprostore je Vrščaj vpel elemente žične konstrukcije, ki so se združili v siluetarno antropomorfno projekcijo, dalje z barvnimi intervencijami, spet združljivimi v zračno cevno pojavnost, se je Vrščaj ukvarjal v svojem študijskem času na akademiji poleg rednega obveznega programa. Taka likovna zasnova izpred štirih let je omogočila mlademu kiparju, da je povsem opustil klasično modeliranje ter se posvetil izključno novodobni tehnologiji pleksi stekla in poliestra. Tehnologija, ki je v začetku sedemdesetih let v okviru manifestativnega novega realizma osvojila pomembne avtorje, kot so Arman, Gallo, omogočila v imenu transparentnosti obdelave nove kiparske mase predstavitev posameznika kot enega izmed anonimne množice, vzete iz kliširane resničnosti. Jože Vrščaj je svoje zadnje prostorske raziskave posvetil izključno obravnavanju tako imenovane prostorske risbe.

»Kdaj se je začelo vaše umetniško ustvarjanje?»

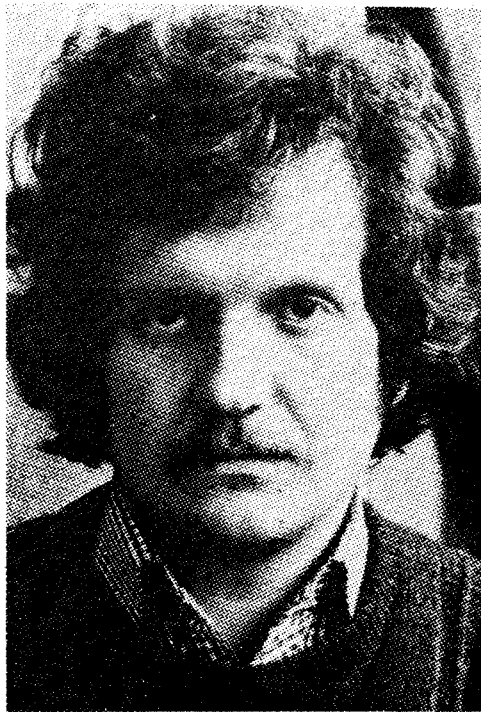
»Lahko rečem, da sem se z umetnostjo začel ukvarjati že takoj po srednji šoli, vendar pravi začetek oziroma začetki mojega ustvarjalnega dela segajo v leto 1977, ko sem začel iskati odgovorja-joče likovne rešitve v razmeroma novem materialu, pleksi steklu.

Rezultati začetnega iskanja so bile skulpture, v katere sem vpenjal linijo ali ploskev. Medsebojna razvrstitev teh se je združila v siluetarno obliko ali spoznavni portret.

»V kakšni meri vam je uspelo uporabiti to tehnologijo pri snovanju spomeniške plastike?»

»Če je šlo v začetnem obdobju v prvi vrsti predvsem za novo tehnološko rešitev v kiparstvu, predvsem za nove oblikovne lastnosti skulpture, pa se v zadnjih raziskavah že pojavi oblikovna in vsebinska zlitost skulpture. Ta razlaga vmesno vezno stanje med maso in prostorom z upoštevanjem vseh naravnih motivov, ki jih lahko v tem sklopu zasledimo.

Svoje raziskave sem upodobil tudi pri izdelavi spomenika »Viniški republiki« in pri zasnovi projekta spomeniškega kompleksa padlim Črnomalcem. Pri spomeniku Viniški republiki sem upodobil skupino ljudi, katerih vloga je v danem okolju še omejena, vendar je gibanje v predelu glav in oprsja poudarjeno. Siluetarno oblikovanje zgornjega dela spomenika stopnjuje občutek do-

Jože Vrščaj

datnega gibanja, valovanja, ki pa v spodnjem delu nasilno umirja pravokotno, ravno zaključena oblika.

»Trenutno se ukvarjate z večjim projektom. Kateri projekt je to?»

»Res je. Trenutno delam na kompleksu spomenika padlim Črnomalcem v

sodelovanju z arh. Juretom Jakličem. Vodilni motiv spomeniškega kompleksa so mati in padli sinovi.

Osnovne oblike razlaga motiv kot školjko, v kateri počiva osrednja skulptura matere v prozornem materialu kot biser v lepi školjki. Z zalitostjo risane figure matere v prozornem materialu prepričljivo dosežemo hip in trajanje dogodka.

Lupini školjke tvorita mehko zaokroženo prehodne stopnice v spodnjem delu, zaključek spomenika pa oblikuje elipsasto in konkavno zaključeno ploskev, ki vertikalno razgiblje ploskev. Omenjeni motiv naj s svojo obliko in vsebino vzbudi spoznanje pri slehernem mimoidočem.

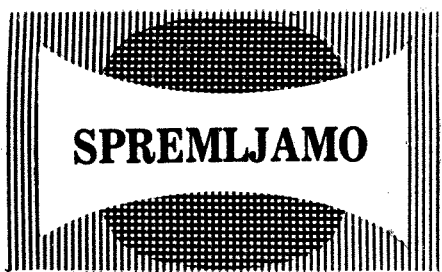
S spomenikom padlim Črnomalcem je Jože Vrščaj poudaril Belo krajino kot mater slovenske NOB, kot zatočišče vsem, ki so bili potrebni pomoči.

Lupina z materjo pa lepo ponazarja samo Belo krajino.

Bela krajina je ravnina, z ene strani obdana z Gorjanci – umetnik jih je upodobil s školjko – nato se v ravnici razteza do reke Kolpe, s katero na drugi strani meji. Samo ravnico pa je kot osrčje upodobil z materjo, ki počiva kot biser v školjki.

Ta spomenik je še en dokaz, da je kipar Jože Vrščaj ubral pravo pot v kiparstvu. Upamo in želimo mu, da bi se njegova domiselna dela večkrat pojavila v javnosti.

Marjan Jerman

Med načeli, ki jih je po zaključni javni razpravi o programu za leto 1981 razglasila skupščina RTV Ljubljana, je tudi obljuba, da se tematiki narodnoosvobodilnega boja in revolucije ne bodo več posvečali kampanjsko, ob praznikih in obletnicah, temveč sklenjeno, v okviru rednega sporeda.

Obljuba dela dolg. Teden, ki je za nami, jo je v dobršni meri že izpolnil: kar z dvema reportažno (feljtonistično) zastavljenima oddajama – »Zimskim pohodom na Stol« in »Patrolnim čolnom Streljkom«, z dvanajsto epizodo nadaljevanke Veliko mesto, katere dogajanje se je tokrat pomaknilo v leto 1941, ter s predstavitvijo vzhodnonemškega filma »Mama, živ sem«, ki je zaokrožil podobo in sklenil krog.

Zimski pohod na Stol

Zamisel o načinu posredovanja spominov na dogodke iz partizanskih časov ni nova. Uporabljena je bila že večkrat, prvič nemara »pod taktirko« pokojnega filmskega režiserja Franceta Kosmača, ki je na filmskem traku ponazoril pomen in ozadje pohoda ob žici okupirane Ljubljane, povezujoč – na celoten in funkcionalen način – preteklost in sedanost.

Toda sklicevanje na vzore ob vtisu, kakršnega je ustvarila reportaža o minulih in zdajšnjih dogodkih na hrbtu gore, kakršna je Stol, res ni bistvene pomena. Fenomen gorskega velikana, ki je bil priorišče bitke v izjemno težavnih zimskih pogojih, in hkrati cilja, kamor se vsako leto ob 22. februarju, ob obletnici nepozabnega dogodka, napoti več tisoč starih in mladih planincev, je prav v kombinaciji obeh razsežnosti, tiste nekdanje in te, ki jo doživljamo zdaj, zaživel pred našimi notranjimi pogledi mnogo bolj celovito in osmišljeno, pa hkrati tudi bolj dramatič-

no, kot smo ga bili vajeni doživljati doslej. Zaslužno za to in takšno oživljanje spomina gre pripisati predvsem živahnemu pripovedovanju še živečih udeležencev nekdanje bitke, podrobnostim in plastični prepričljivosti njihovih opisov. Ob vsem, kar smo po tej poti zvedeli, je tudi sam pohod s svojimi jubilejnimi, družabnimi in ne nazadnje športnimi učinki samo še pridobil veljavo in se še tesneje spoprijel s svojim pomenskim ozadjem. Skratka: videli smo reportažo, ki je bila pripravljena na pravi način in prikazana ob pravem času.

Patrolni čoln, imenovan Streljko

Nedeljski večerni termini, ure, ki sledijo že tradicionalnim časovnim »predalom« za vsakokratno nadaljevanje, so po novem rezervirani za posamezne dokumentarno-feljtonistične prispevke, bodisi izvirne slovenske (ki pa so, žal, v manjšini) ali dobavljene iz drugih jugoslovanskih studiov. V tem pa je, kot vse kaže, tudi edini oprijemljivi redakcijski motiv za uvrščanje in razporejanje teh oddaj, kajti vsebinske rdeče niti v njih ne zasledimo. Vsaka je drugačna. Tematski sklopi namreč prihajajo z vseh vetrov, zdaj ta, zdaj oni, kar je po eni strani dobro, saj to razbija programsko enoličnost in poskrbi za vsakokratno presenečenje, po drugi pa spet ne, kajti pred tedni, ko se je ta programska shema predstavila, smo se nadejali predvsem izvirnih slovenskih reportaž, ki se bodo na poudarjeno avtorski način osredotočale k posameznim aktualnim temam časa, zdaj pa ugotavljamo, da se v programskem »sprevodu« znajde tudi kakšno izrazito repertoarno mašilo.

Filmskemu zapisu o partizanskem patrolnem čolnu Streljku repertoarno-vsebinske neustreznosti zagotovo ne moremo očitati, saj se je tudi po tematiki (razpoložensko) lepo ujel s predhodno epizodo Velikega mesta, ponazarjajočo splitske dogodke v letu 1941. Tudi gledljiva in dramatično angažirana je bila ta spominska reportaža, četudi – glede na gledalčeva nedeljska večerna pričakovanja – nekoliko »izven« tega, kar po naši presoji sodi v spored ob izteku lahkoživega konca tedna. Ta pripomba pa same oddaje in njene vsebine seveda ne zadeva.

Sama zase je zgodba o barki-spomeniku in živi legendi partizanskega pomorstva

na odprt, pripovedno in ilustrativno bogat način obudila spomine na akcije bojujočih se mornarjev in na njihovo smelo obvladovanje rodne morja, ki so ga branili pred poskusi premočne sovražne mornarice, da bi na strateško pomembnih poteh uveljavila svojo izključno prevlado. Toda dogajalo se je ravno obratno. Srčnost naših borcev-mornarjev, ki so se bojevali »na svojem morju«, je zmogla več, kot lahko dojamemo, zroč na stvari iz običajnih zornih kotov.

Po tej oddaji nam je Jadran tudi po tej plati bližji.

Veliko mesto Split – pod okupacijo

O nadaljevanju Veliko mesto bomo v zvezi z vsem, kar smo doživljali in kar se je med gledanjem kopičilo v nas, pisali, ko se bo razpoteženjenka iztekla. Večdesetletni presek pa se je medtem pomaknil tja v leto enainštideseto in k njegovim zgodovinskim dogodkom, kakor so odsevali v doživljajski usodi protagonistov Splita: obeh smetarjev, trojice brivcev, nekdanjih praških študentov in drugih. Toda če smo poprejšnjemu poteku zgodovinskih »procesov«, posredovanih na ta splitsko-hajdukovski način še lahko pripisovali nekakšen arhaičen pomen in dopuščali možnost stilizacije, pa nas je soočenje z realnostjo dogodkov po italijanski okupaciji in ob zemetkih organizirane vstaje – milo rečeno – zmotilo in zbudilo. Tako stvari vendar niso potekale. Tako jih ne kaže kazati in ponazarjati! Vse je namreč veliko preveč približno, na površ, premalo zares – in v vsej svoji nezaresnosti tudi površno, mestoma hudo diletantsko, v naglici »vkup zmašeno«. Zato si ne moremo kaj, da bi ne vzkliknili: nikarte, lepo vas prosimo, tako se teh in takšnih reči ne dela!

Odklonilna vrednostna sodba bo sicer morala zadeti stil nadaljevanke v celoti – kljub njeni relativni gledljivosti, ki pa ni posledica uporabljenih izraznih sredstev, pač pa rezultat zanimivosti teme, ki vzbuja gledalčeva

pričakovanja. Zal pa ostajajo neizpolnjena in mi ob njih slejkoprej praznih rok.

Mama, živ sem

Le malokdaj se imamo priložnost seznaniti z vzhodnonemškim filmom, čeravno je jugoslovansko-vzhodnonemška izmenjava zelo živahna in je Nemška demokratična republika prva na listi kupcev naših filmskih dosežkov. Še tolikanj manj priložnosti pa smo imeli, da bi bili kdaj gledali vojna dogajanja in like pripadnikov wehrmachta, ponazorjene iz nemškega zornega kota.

Ta aspekt nas vsekakor zanima.

Glede na to je bil tokratni film tedna tolikanj bolj zanimiv. Čeprav na izrazito modernističen, za preprosto tradicionalno gledanje neobičajen pa tudi težaven način, je film podal zelo avtentično podobo nemških vojakov-vojnih ujetnikov v Sovjetski zvezi proti koncu vojne, posebej »usodo« četverice, ki je izkazala protifašistična nagnjenja in se podala na pot odločilne moralne preizkušnje: kot pripadniki posebnih sovjetskih enot so se v posebni misiji odpravili v nemško zaledje, kjer pa jih je (z izjemo enega) doletela smrt.

Ne oziraje se na vsebinske poudarke, s katerimi bi bilo nemara mogoče tudi polemizirati, lahko presodimo, da je bila drama teh maldih mož in njihovega preloma z dotedanjo pripadnostjo posneta resno, občuteno in v filmsko izraznem smislu popolnoma obvladano. Do izraza so prišli predvsem posamezni človeški liki (bodisi Nemcev samih bodisi njihovih sovjetskih »partnerjev«, predvsem majorja – njihovega spremljevalca, generala na vlaku ter mlade radiotelegraistke), kar vse je vrednost, ki jo v večini naših ponazoritev vojnega časa skoraj dosledno pogrešamo.

Viktor Konjar

Iz mračnih dni suženjstva in smrti

Pot ranjenega Stanka Ambroža

Tragedija Šarhove družine iz Lobnice

Iz zapora v zapor

Skorajda ni Slovenca, posebno ne učenca, ki danes ne bi bil seznanjen z junaškim bojem 1. pohorskega bataljona, ki je osmega januarja 1943. leta izkrmavel pri Treh žeblih nad Osankarico, sredi tedaj zasneženih pohorskih gozdov. Tedaj je v ognju in v krvi obležalo 69 bork in borcev. Sicer pa je tudi sovražnik tedaj imel žrtve, saj je na bojišču poleg partizanov obležalo tudi 19 sovražnih vojakov, kar pomeni, da so se borci srdito upirali sovražniku. Sicer pa je boj trajal kar dve uri in pol.

Tedaj je v tem boju skupaj z drugimi soborci izkrmavel tudi Alfonz Šarh s partizanskim imenom Iztok. V boju pa so v krvi obležali tudi trije njegovi sinovi Vanček, Pepček in Lojzek, najmlajšemu je bilo šele štirinajst pomladi. Kaj vse je doživela in preživela Šarhova družina iz Lobnice nad Rušami, nam je pripovedovala preživela hčerka Jelka Šarh, ki danes živi v Rušah.

»Bilo je drugega avgusta 1942. leta. Meni je bilo tedaj nekaj več kot sedem let. Bila sem torej še otrok, in se nisem niti prav zavedala, kaj je vojna, kaj je to, če te sredi noči okrutni možje z mrtaškimi glavami na črnih kapah dvignejo iz tople postelje, iz materinega naročja. To se je žal zgodilo. Bilo je že bolj proti jutru, ko me je zbudila mati, ki je bila vsa

objokana ter dejala, naj se hitro oblečem.

Imeli smo malo časa in že so nas gestapovci vodili v Ruše. Tu sem videla še mnogo drugih ljudi. Vsi so bili objokani, preplašeni. Jokala sem tudi jaz. Kmalu nato so nas vse naložili na kamion ter odpeljali v mariborske zapore. Od tu nas je potem vodila pot v Stari pisker v Celje. Tu pa so nas otroke že ločili od matere. Ob prihodu gestapovcev se je oče hitro skril doma pod pod. Niso ga našli. Ostal je doma. Odšel je ta-

koj k partizanom na Pohorje. Nas otroke so v Celju kmalu odpeljali v mladinsko taborišče v Frönleiten v Avstriji.

Še danes prav ne vem, kako je mojim trem bratom Jožeku, Vančku in Lojzku uspelo pobegniti iz tega taborišča. Ker na domu ni bilo nikogar več, so se podali na Pohorje, kjer so se pridružili 1. pohorskemu bataljonu, v katerem je bil že oče Alfonz. Danes si mislim, da so morali biti bratje res iznajdljivi ter še bolj previdni, da so uspeli priti v

domovino in nato skupaj na Pohorje k partizanom.

Mene so pozneje z nekaterimi drugimi otroki odpeljali iz Frönleitna v taborišče v Saldenburg, kjer so bili že mnogo težji pogoji. Posebno je manjkalo hrane, da o tem, da smo bili brez materine in očetove ljubezni, niti ne izgubljam besed. Smeh, veselje, radost, vse je izginilo z naših mladih obrazov. Zavedali smo se, da smo brez staršev, da jih morebiti ne bomo nikoli več videli. In meni se je vse to tudi zgodilo.

Šele po osvoboditvi, ko sem prišla domov, sem spoznala kruto resnico, da mi je mama Elizabeta umrla v zloglasnem taborišču v Auschwitzu, in sicer štiri mesece potem ko so nas odgnali gestapovci z doma. To še zdaleč ni bilo vse. Tudi mi niso mogli prikriti, da sem na Pohorju izgubila očeta in tri brate. Čeprav sem bila mlada, bilo mi je tedaj deset let, sem kar nekako otopela.

To je sicer le kratek izveček iz mračnih dni suženjstva, preganjaj in žrtv, ko je Jelka naenkrat ostala brez toplega doma, brez očeta, matere in treh bratov, ki so vsi postali žrtve krute vojne, barbarstva. In resnica je, da se je iz ognja, pepela, krvi, solz rojevala nova Titova Jugoslavija. Svoj del so dali tudi Šarhovi iz Lobnice nad Rušami, pod vzožjem partizanskega Pohorja.

Franjo Hovnik

Sedmega januarja 1945 so ujeli domobranci ob 11. uri v partizanski bolnišnici Nova Štifta nad Petkovo domačijo v Podvolovljeku tudi negibljivega ranjenca Stanka Ambroža, borca 1. čete, 1. bataljona 13. brigade Mirka Bračiča, rojenega 20. februarja 1925 v Muretinjih. Po dveh mesecih partizanstva je bil 28. novembra 1944 v boju pri Paški vasi ranjen in 30. novembra 1944 je bil sprejet v bolnišnico. Iz bolniške kartoteke razberemo, da se ni mogel gibati.

Napada na bolnišnico in poznejšega zapore za Stanko spominja takole: »V dopoldanskih urah 7. januarja 1945 je stražar opazil bližajoče vojake. Takoj je obvestil zdravnišnika in ostalo osebje. Dr. Virgil Krasnik-Svato nam je prišel povedat, naj ostanemo mirni. Bilo je veliko snega in vsi ranjenci z osebjem so se umaknili iz barake v gozd, zaščita pa na položaje. Ko so ugotovili, da je v bližini bolnišnice šel mimo del Zidanškove brigade, se je zaskrbljenost nekoliko pomirila, in premični ranjenci z osebjem so se vrnili v barako, toda ne za dolgo. Domobranci so prišli po gazi 2. in 3. bataljona in štaba brigade do položajev zaščite bolnišnice, s katero so se spopadli in prodrli do bolnišnice. Med tem časom so se iz bolnišnice umaknili le premični,

medtem ko so nepremični, teh pa je bilo 12, ostali v baraki in čakali na usodni trenutek.« (Opomba A. I.)

»Odprla so se vrata naše barake, v kateri so ležali ranjenci. Vstopil je komandant (Franc Erpič, opomba A. I.) z naperjeno brzoštelko in zaklical: »Vsi ven!« Ker smo bili skoraj vsi nepremični, smo odgovorili, da ne moremo. Ko je ugotovil, da smo ranjenci, je še vprašal, če imamo orožje. Odgovorili smo, da smo neoboroženi: V barako je prišlo še nekaj domobrancev, ostali pa so bili zunaj. Komandant je hodil gor in dol po baraki, si ogledoval ranjence in nam grozil s smrtjo, govoril nam je, češ kako smo bili neumni, da smo šli rajši k partizanom kakor pa k domobrancem ter se moramo tako potikati po gozdovih. Ko so si ogledovali našo barako, so se smejali in norčevali: »To je zdaj partizanski raj, zdaj vam sije svoboda«. Po kratkem spraševanju in popisu je zagledal zraven mene ležečega tovariša, ki ga je prepoznal in zaklical: »No, kaj pa ti delaš tukaj? Če hočeš, te spravimo domov.« In tako so ga potem tudi spravili s seboj. Po glavnem zaslišanju so postali malo prijaznejši. Začeli so nam ponujati pijačo in hrano. Vzeli nismo nič. Ko so odšli, so zažgali kuhinjo, ki je bila v neposredni bližini barake za ra-

Jelka Šarh, hči Alfonza Šarha, pohorskega junaka

Tone Gortnar

6

Dachau
3 K

Če pa je za krajo zvedela taboriščna hierarhija, je storilec dobil »meldung« in zadevo je dobila v roke komanda taborišča. Preiskave ni bilo. Kazen je znašala 25 udarcev z bikovko in tri dni bunkerja, in je včasih kaznovani tudi podlegel.

Spomladi 1942 smo odvažali iz SS barak smeti in pomije v kak meter visokih pločevinastih posodah. Kadar kapo ni pazil, so jetniki segali v nagnusno brozgo. Ostanke kruha in krompirja so mašili v usta ali pa kar v zepe. Pobiranje ostankov iz pomij in smeti je bilo »iz zdravstvenih razlogov« prepovedano, za izvajanje tega predpisa pa je bil zadolžen kapo. Če je koga opazil, da z roko do komolca šari po pomijah, je zapela palica. Jetniki so se zvijali od bolečin, nabranih koščkov pa niso hoteli spustiti in so jih še med pretepanjem tlačili v usta.

Nekoč sem videl, kako je jetnik s koščkom pločevine prerezal črnega polža in ga pojedel. Nič nenavadnega pa ni bilo, če so jetniki »štrafkompnije« trkali regrat in ga jedli. Nekoč so nas pri vходу v taborišče preiskali, ko smo se vračali z dela. Našli so cele šope regrata.

Leta 1944 so od nekeod pripeljali strašno sestradan transport. Kolona nesrečnikov se je pomikala skozi taborišče prav v času, ko so raznašali hrano. Zapodili so se proti prvemu kotlu, odrinili nosače, odprli kotel in v gneči zlili vsebino po tleh. Vsa množica se je prerivala okrog prevrnjenega kotla, plazili so se po tleh in kar z usti pobirali hrano. Šele taboriščna policija je nekako napravila red in odvela jetnike, ki so ostali tam pohojeni in opečeni.

Spet drugič so pripeljali transport, v katerem je bilo več mrtvih kakor živih. Mrličje so zvozili v taborišče in jih na »appelplatzu« zložili navzkriž kakor drva. Ne-

kaj mrličev je bilo obgrizenih in pravili so, da so sestradanci enega izmed njih ogledali do kosti.

Pri delitvi hrane na bloku so jetniki računali, kam se je treba postaviti, da bodo prišli na vrsto takrat, ko bo v kotlu otalo le še nekaj zajemalk hrane, kajti upati je bilo, da bodo na ta način dobili nekaj več gošče, čeprav je sobni starešina pazil, da je bila gošča čim bolj enakomerno porazdeljena.

Občutka lakote po dolgotrajnem stradanju ni mogoče odpraviti s polnim želodcem. Nekoč sem videl dva mlada Rusa, ki sta nekje organizirala vedro juhe (kakih 8 litrov). Lotila sta se je in jo pojedla, ne da bi prenehala. Res sta potem ležala in vzdihovala, vedro sta pa le izpraznila.

Ko so pričeli prihajati paketi, je bilo treba nekatere opozarjati, naj se ne preobedajo, da ne bodo zboleli. Včasih je bil želoдец poln do bolečine, usta pa so še vedno zahtevala hrano. Tako se je zgodilo, da je prvi večer, ko so prišli Amerikanci, umrlo na stotine jetnikov. Vsakemu jetniku so dali pol hleba kruha in pol kile mesne konzerve in mnogo jih je bilo, ki so vse to na mah pojedli. Skrčena in močnih jedil nevajena prebivala take spremembe niso prenesla in ljudje so umirali v strašnih bolečinah. Amerikanci so takoj uvideli zmoto in nam kasneje dajali za naše pojme premajhne porcije, zaradi česar je na njihov račun padlo mnogo pikrih pripomb. Mislim pa, da je bilo njihovo ravnanje pravilno.

Proti koncu vojne so prihajali v taborišče transporti v takem stanju, da ga skoraj ni mogoče opisati. Ljudje so prihajali peš od bog ve kje, nekateri brez obleke, ogrnjeni v raztrgane odeje, kosmati, krvavi, iznakaženih obrazov, ušivi in blatni, pol-

blazni od strahot in trpljenja. Onemogle je spremna straža pobijala kakor pse. Ko je tak transport prišel, so sklicali vse taboriščne brivce. Ti so se slekli do gola in v kopalnici strigli prispelce jetnike. Slekli so se zato, ker bi sicer imeli obleko v hipu polno uši, prenašalk tifusa. Dosti jih je bilo, ki niso vzdržali pogleda na te nesrečneže, pa so bili podobnih prizorov vajeni, saj so v svoji jetniški praksi doživeli že marsikaj.

Dostikrat sem razmišljal, kako je bilo jetnikom v plombiranih vagonih, ki so stali na kakšnem slegem tiru in čakali na prevoz. Sredi leta 1944 je stalo na tiru, mimo katerega smo hodili na delo, nekaj vagonov, od katerih se je širil strašen smrad. Jetniki v visokih gumijastih škornjih, z gumijastimi rokavicami in s plinskimi maskami na obrazu so te vagone, polne mrličev, iztovarjali in vozili v krematorij. Ko so jih metali na vozove, so jim odpadle glave in udje. Ves teden se okoli ca ni znebila smradu in vselej nas je bilo groza, ko smo hodili tam mimo.

Bolne in onemogle jetnike so nekako do konca leta 1943 spravljali v revir, ki so ga povečali za dva ali tri bloke. Sredi leta 1944 pa je taborišče štelokrog 25.000 jetnikov in revirske zmogljivosti so postale premajhne. Zato je vedno več onemoglih jetnikov ostajalo v barakah. Spravljali so jih v tako imenovane invalidske bloke od številke 17 do 29, kjer so bili brez vsake zdravniške nege. Množično so umirali. Dokler so bili reveži pri močeh, so mrličje nosili pred barake, potem pa so jih puščali kar tam, kjer so umrli. Pobirala jih je posebna komanda in jih vozila v krematorij. Spomladi 1945 pa je število mrličev tako naraslo, da jih krematorij ni mogel več požirati. Zato so jih vozili v bližino

Naši partizanski znaki

Spomin na kurirske poti

njenice in pisarno. Ker je bila kuhinja zgrajena iz lesa, se je hitro vnela in ogenj je kmalu zajel tudi bolnišnico. V baraki je nastal preplah in obup, da ne bi zgoreli. Ranjenci: Martin Vršnik, Tone Čander, Franc Rabuda, Tominc in Alojz Bitenc, ki so bili še malo pri moči in premični, so se pripravili h gašenju. Voda je bila v bližini. Natakalo jo je Tone in jo podajal Martinu, ta pa jo je podajal tovarišem, ki so bili na lestvi in gasili. V nekaj minutah je bil ogenj na srečo zaduščen. Vsi, ki so gasili, so bili močno izčrpani, komaj so še zmogli prilesti v barako na svoje postelje.

★

Ostali smo sami brez zdravnika in brez vsake pomoči. Tovariš je čez dva dni umrl. Prepustili smo se usodi. Nekdo je našel skladišče, v katerem je bilo še nekaj hrane. S skupnimi močmi smo potem kuhali, dokler je bilo kaj. Tudi rane smo obvezovali drug drugega. To je trajalo nekaj dni, ko so se spet pojavili v baraki domobranci. Zadržali so se, da smo še tukaj in živi. Zopet so se norčevali in dejali: »No, kje imate zdaj vaše tovariše, da niso prišli po vas?« Tudi mi smo se spraševali in obupavali. Tisti dan je odšel z njimi v dolino Martin. Naslednji dan so

se vrnili in nas spravili v dolino. Tam so nas razdelili nekaj dni po hišah, nato so nas morali kmetje spraviti v Luče in tam so nas predali Nemcem. Iz Luč je vodila pot na Ljubno, tam so nas zaprli v svinjake, zunaj pa postavili stražo. Drugi dan so nas naložili na tovornjak in nas odpeljali v celjske zapore. Ker se še nisem mogel premikati, so me odpeljali v bolnišnico. Tam sem bil zastražen. Po zasilem okrevanju pa sem se spet znašel v zaporu. Dvanajstega februarja 1945 so tudi iz naše celice vzeli nekaj talcev in jih odpeljali na Frankolovo, kjer so jih obesili.

Po zasliševanju so me odpeljali v Maribor v ulico talcev, nato v staro kaznilnico in od tam v kasarno. Nekega jutra so nas, ki smo bili nemški ubežniki, zvezali po dva in dva in nas peš gnali na železniško postajo. Iz Maribora so nas odpeljali v Gradec. Po zasliševanju so me kot vojaškega ubežnika ločili od drugih, me ukenili in zaprli v posebno celico, v kateri sem bil zvezan noč in dan. To je bila celica, v kateri so na smrt obsojeni čakali smrt. Pri zračnem napadu so spuščali lažje zapornike v zaklonišča in to v Egenberg. Težji pa smo ostali zvezani v zaporu. Prišel je 16. marec 1945, ki naj bi bil usoden za nas, ki smo čakali smrtno obsodbo. Toda okrog dvanajste ure je bil

zračni napad zavezniških letal. Tudi naš zapor je bil porušen. Ostali smo pod ruševinami. Drugi dan po napadu sem se prebudil iz nezvesti v bolnišnici. Začela je prodirati ruska fronta. Izselili so bolnišnico in tudi civilno prebivalstvo. Nas pa so predali v oskrbo bolničarju, ki nas je spravil v kletne prostore. V mesto so prihajale umikajoče nemške kolone. Ko so nas odkrili, je moral bolničar poročati. Ker nas ni hotel izdati, je rekel, da smo ranjenci in ne ve, kam naj nas pošlje. Ukazali so mu, naj nas žene v vojaško zbiralnico. Tam nas niso sprejeli, ker smo bili slabo premični. Potem smo šli na Rdeči križ, od koder so nas poslali na okrevanje v Kitzbüchel. Tam je izginila vsaka nevarna siena za nami. Nobeden ni vedel, kaj smo.

★

Po Hitlerjevi smrti smo lahko šli domov, če je kdo želel. Tako smo se odločili in napotili vsak v svojo smer. Pot je bila težka in naporna. Paziti smo morali, da nas ni odkrila policija na vlaku. Če so kate-rega dobili, so ga poslali nazaj. Srečno sem prispel domov 7. maja 1945, dva dni pred svobodo.

Anton Ikovic

Verjetno je marsikaterga od nekdanjih kurirjev lani julija presenetilo vabilo v TV-15, ki je vabilo na tovariško srečanje partizanskih kurirjev savinjsko-zasavskega območja. Zapisano je bilo, da bodo na proslavi podeljene spominske medalje 4. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije. Ta znak slovenskih partizanskih kurirjev vam predstavlja mo danes.

Seveda je bilo srečanje samo eno od mnogih, na katerih so bili in še bodo podeljeni spominski znaki kurirjev TV. Po podatkih Maksa Burgarja, tajnika odbora 4. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije, je bilo v tej brigadi približno 1800 kurirjev. Padlo jih je približno 500, brigadni odbor pa nima pregleda nad številom vseh, ki so umrli po vojni. Tako je podeljevanje spominskih znakov tudi priložnost za dopolnitev spiskov nekdanjih kurirjev TV. Do znaka je upravičen vsak kurir, ki je bil med vojno vključen v 4. brigado VDV – Komando relejnih postaj Slovenije.

Pobudo za ustanovitev posebnega znaka je dal Edvard Golc, predsednik brigadnega odbora. Odbor se je za znak odločil. Predlog za osnutek je dal spomeničar Rudi Puhar-Ra-

zin, likovno pa ga je izoblikoval Joža Horvat-Jaki. Z njim smo se že srečali kot z oblikovalcem znaka koroških partizanov in tudi tokrat mu je treba priznati lep odnos do razvijanja tradicij narodnoosvobodilnega boja. Znak je izoblikoval brezplačno. Izdelani so bili v celjski tovarni Aurea. Izdelava je skrbna in tudi pozlata zelo lepa, kljub temu pa bi se le dalo več prispevati k večplastnosti reliefa, kar smo že zapisali tudi pri znaku 11. SNOB. Znak kurirjev TV je izdelan v obliki pravilnega peterokotnika. Je kar velik, saj meri vsaka stranica 28 milimetrov, na najširšem mestu je znak širok kar 45 milimetrov. Na njem je upodobljen kurir v teku. V levici ima puško, čez ramo pa kurirsko torbico. Za kurirjem se dvigujejo žarki. Nad njim sta črki TV in spodaj številki 42 in 45, ki pripovedujeta o letnicah 1942, ko so bile formirane prve kurirske TV postaje, in 1945, ko je zasijala svoboda. Naokoli tečejo po znaku imena relejnih sektorjev: Dolenjska, Koroška, Gorenjska, Primorska in Štajerska. Na drugi strani znaka je samo igla za pripenjanje in seveda dovolj prostora za vgraviranje imena kurirja, ki je znak upravičen nositi. Brigadni odbor je zelo dosleden pri razdeljevanju znakov. Ne dajo ga nikomur, razen kurirjem. Tako je tudi prav. Izdelanih je bilo tisoč znakov, podeljujejo jih brez spremnega potrdila.

Kurirji so znakov zelo veseli in so nanje ponosni. Odbor je razmišljal o tem, da bi dali na vse znake vgravirati tudi imena in priimke, žal se je ustavilo pri denarju. Pokrovitelj kurirjev TV je slovenska PTT, ki je primaknila nekaj denarja za znak, nekaj pa ga je zbral brigadni odbor tudi sam. Vsako leto izdajo prikupen koledarček in izkupiček od prodaje koledarčkov je pomagal pri nastanku znakov. Brigadni odbor je tudi drugače zelo iznajdljiv in podjeten, kar dokazuje tudi ustanovitev in podeljevanje znaka. Za vsakega od partizanskih spominskih znakov, ki smo vam jih predstavili, je bilo treba veliko dela in premagovanja ovir. Prav bi bilo, da bi tovrstne znake podeljevale borcem posameznih enot domicilne občine ali enote JLA, ki nadaljujejo tradicije brigad, ker pa gre pri tem razmišljanju samo za željo, je prav, da se da priznanje vsem brigadnim odborom, ki so sami poprijeli za delo.

Janez J. Švajncer

Znak kurirjev TV

taborišča in jih tam pokopali. Ob osvoboditvi je ležalo pred krematorijem in v taborišču nekaj tisoč trupel.

Ko sem bil na revirju, sem nekoč od blizu videl dva živa okostnjaka. Naga so prinesli v umivalnico in ju položili na tla. Roke in noge so bile brez mesa, kolki so štrleli iz telesa, vrat tenak, da so se videle žile utripalnice, namesto lic luknje, očesna jabolka so ležala v praznih duplinah, iz ust pa je prihajalo le še nerazločno mrmanje. Bila sta vsa prekrita z izmečki in drugo nesnago. Tople vode seveda ni bilo in umiti sem ju moral kar z mrzlo. Bila sta srednje rasti. Eden je tehtal 29 in drugi 27 kilogramov. Umrli sta po nekaj urah in mislim, da bi ju niti najboljša zdravniška nega ne mogla rešiti.

Do pomladi 1942 so smeli jetniki na delovnih blokih imeti denar pri sebi (do 20 RM mesečno). Od takrat dalje pa je imel vsak jetnik pri upravi taborišča svoj konto, na katerem se je zbiral njegov denar, v roke pa ga ni več dobil. Povod za ta ukrep je dal tale dogodek.

Na 26. bloku so bili sami duhovniki, večinoma nemški. Ker pa je med nemško vlado in Vatikanom obstajala pogodba, duhovnikom ni bilo treba delati, bili pa so zadolženi za raznašanje kotlov s hrano. Prvi so morali vstajati, da so pravočasno prinesli na bloke »zajtrk«. Ko so komande odšle na delo, so prazne kotle vrnili v kuhinjo. Ko je bilo to opravljeno, so morali v postelje. Sredi dopoldneva so morali iz postelje na »blockstrasse«, kjer so dobili merico vina. Obred delitve vina je bil čisto esesovski. Postavili so se morali v vrste z lončki v rokah. Esesovec je vsake-mu vлил v lonček požirek vina, in ko so ga vsi dobili, so ga morali na povelje vsi hkrati izpiti in nato mirno obstati z obr-

njenimi lončki v rokah. Nato so jih napodili nazaj v postelje, kjer so morali obležati z zaprtimi očmi. Vatikansko intervencijo, naj jih ne mučijo z delom, je pač SS upoštevala na svoj način.

Nekega dne so na njihovem bloku napravili preiskavo. Po pripovedovanju jetnikov so dobili pri njih precej denarja, tujih valut in celo zlata. Morali so se do nagega sleči in take so napodili v vodo, ki je tekla mimo taboriščne ograje. Nato so morali nagi stati pred barako, dokler preiskava ni bila končana. Od takrat je bilo konec »privilegijev«, postali so jetniki kot vsi drugi.

Po opisnem dogodku je imel vsak blok svoje raznašalce hrane (kosträger). Ko se je po taborišču razneslo povelje »Kosträger raus!«, so odkorakali proti kuhinji. Tam so že stali v vrstah kotli z lesenimi pokrovi, na katerih so bile s kreda napisane številke blokov. Jetniki so se postavili v dve vrsti s kotli v sredini in jih po vrsti, kakor so stali, odnašali. Kotli so tehtali po 70 kilogramov, tudi več, nesla pa sta ga po dva jetnika. Poleti je še nekako šlo, pozimi pa je bilo raznašanje prava muka. Na poldnevnih tleh je drselo in kdor ni bil varen hoje v cokolah in tehnike nošenja, je bil v stalni nevarnosti, da mu zdrsne in mu težki kotel pade na nogo.

Jetniki do jeseni 1942 niso smeli prejemati paketov. Prepoved, ki je bila natisnjena na ovitkih, v katerih smo pošiljali svojem svoja pisma, se je glasila: »Pakete dürfen nicht geschickt werden, den da die Gefangenen im Lager alles kaufen können.«²⁶ To seveda ni bilo res. Taborišče je sicer imelo kantino, v kateri pa živil v pravem pomenu besede ni bilo. Kupiti je bilo mogoče znamke, prašek za čiščenje zob, zelo omejene količine cigaret najra-

zličnejše proizvodnje, mlado čebulo, salatin (nekak nadomestek mešanice olja in kisa za solato, ki je seveda nikdar ni bilo), nekoč celo sardele v sodčkih, pokalico in podobno. Ko pa so bili paketi dovoljeni, je bilo na ovitkih natisnjeno: »Pakete dürfen durch die Post in beschränkten Masse gesandt werden.«²⁷

Točnega datuma, ko je uprava taborišča dovolila pakete, najbrž ne bo mogoče natančno ugotoviti. To se je moralo zgoditi ob koncu oktobra ali prve dni novembra 1942. V pismu, ki sem ga 8. novembra 1942 pisal domačim, je namreč pripis, da so paketi dovoljeni. Stvar pa je morala že nekaj časa viseti v zraku, kajti sredi septembra 1942 so me poklicali na Poststelle, kjer je esesovec vpričo mene odprl majhen, name naslovljen paket, v katerem je bilo nekaj prepečenca in suhih hrušk. Esesovec mi je paket izročil, pri tem pa mi je strogo zabil, naj obvestim svojce, da so napravili izjemo, in da so paketi prepovedani. Paket je med jetniki na bloku povzročil pravo malo senzacijo, saj je bil to najbrž prvi tak primer.

Prvi mesec je bila količina paketov še razmeroma majhna. Ponje smo hodili na taboriščno pošto, ki je bila zunaj ožjega taboriščnega območja. Ko pa se je število paketov povečalo, so jih začeli voziti na bloke. Delili so jih po večernem apelu. Odpiranju paketov je vedno prisostvoval kakšen »blockführer«, ki je zaplenil vse tiskano in pisano, fotografije in podobno. Če je bil esesovec starejši človek, pregled ni bil preveč natančen. Konzerv in tovarniško pakiranih živil navadno niso pregledovali. Na ta način sem tudi jaz dobil kakšno pismo ali fotografijo. Avgusta 1944 smo morali pisati domov, da bodo paket zaplenili, pošiljatelja pa kaznovali,

če bodo pri pregledu našli kakšno prepovedano stvar, toda niti pošiljatelj niti esesovci te prepovedi niso jemali preveč resno.

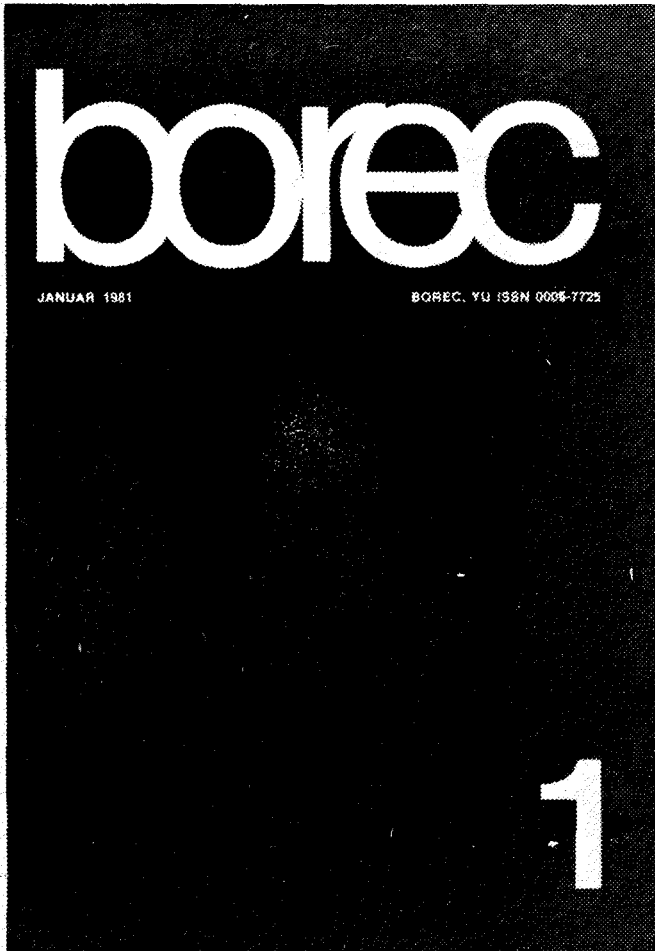
Proti koncu leta 1944 se je delovanje pošte začelo zatikati. Pisma in paketi so se začeli izgubljati, med drugim tudi zaradi vse bolj srditih letalskih napadov na prometne poti. Zadnji paket sem prejel 14. februarja 1945, zadnje pismo pa so moji domači dobili konec marca istega leta.

Največ paketov je prihajalo v taborišče v drugi polovici leta 1943 in v prvi polovici leta 1944. Takrat sem nekaj mesecev delal v komandi »paketetransport«. Vsako jutro se je naša osemčlanska komanda s kamionom odpeljala na železniško postajo Dachau in preložila pakete iz tovornega vagona, ki je stal na slepem tiru. Štirinapoltonski kamion in tritonska prikolica sta bila navadno zvrhano polna. Kolikor je meni znano, je bilo poslovanje civilnih uslužbencev in taboriščne uprave s paketi korektno, kar pomeni, da ni bilo kraj in zaplomb. Če se je paket na transportu raztrgal, ga je poštni uslužbenec vpričo nas zaprl. Pri odpiranju na bloku je bil vedno prisoten tudi naslovnik. Ni mi pa znano, kaj se je zgodilo s paketi umrlih jetnikov.

Paketi so prinesli v taborišče splošno izboljšanje razmer, saj so od tega posredno imeli koristi tudi jetniki, ki paketov niso dobivali.

Kosträger raus²⁶ – Raznašalci hrane ven! Pakete dürfen nicht itd.²⁶ – Pošiljanje paketov je prepovedano, ker lahko jetniki vse kupijo v taborišču. Pakete dürfen durch die Post itd.²⁷ – Pošiljanje paketov po pošti je v omejenih količinah dovoljeno.

Se nadaljuje

VSAK MESEC:
REVIJA BOREC

borec

revija za zgodovino NOB
in ohranjanje revolucionarnih tradicij

ZALOŽBA BOREC

revija Borec

Miklošičeva 28

61001 Ljubljana

p. p. 203

Naročamo revijo Borec na naslov:

Ime in priimek ali

Ulica, hišna številka

Kraj

Pošta

Podpis (in žig)

Na svidenje v Strunjanu

Januarsko popoldne. Morje v strunjanskem zalivu je smaragdno – modro, nebo nad njim sinje. Sonce se je bilo nagnilo k zatonu. Nobenih sledi o burji, ki se zna včasih zapoditi prek vznožij okoliških slemen in završati po Križu, najvišji točki na Ronku.

V Strunjanu ni hotelov odprtega tipa, toda vseeno kraj živi s polnim turističnim utripom vse slovenske obale. Zato je kot nalašč primeren za oddih vsakogar, ki mu ni do turističnega vrveža svetovljanskih morskih letovišč, kakršen je Portorož ali kot so ostala obmorska letoviška mesta. Prav zaradi tega in zaradi ugodnih klimatskih pogojev se je tu zelo razvil obmorski zdraviliški turizem, zato kraj tudi ne pozna mrtve turistične sezone. Predstavlja ga zdravstveno-rekreacijski center vojaških invalidov in borcev NOV Slovenije.

Največje pridobitve v zadnji stopnji izgradnje in prenovitve

Zametki sedanjega centra segajo v čas pred devetnajstimi leti, ko je bil tu samo počitniški dom vojaških vojnih invalidov. Bili so le štirje bungalovi s 12 sobami. Njihovo število se je povečevalo tako, kot so pritekala finančna sredstva. Njegov razvoj je razdeljen na sedem stopenj izgradnje, od katerih je prav zadnja največja in najzahtevnejša, ne samo po izvedbi gradbenih del, ampak tudi po vloženi finančni sredstvih. Šele s to zadnjo dograditvijo je dobil dom popolno podobo modernega zdravstvenega rekreacijskega centra.

Tik nad zelenico s hišicami je zrasel nov hotel Svoboda sodobnih arhitektonskih linij s prijaznim vhodom in skulpturo akademskega kiparja Stojana Batiča v okrasnem bazenu ob njem. Ob vstopu se ponuja novo presenečenje. Prostrana vhodna dvorana z udobnimi, oblazinjenimi fotelji z recepcijo v sredini in aperitiv – barom ob strani. Pravijo, da je za vsako sodbo odločilen že prvi vtis. Ta pa je v Strunjanu zares dober. Nič drugačni niso nadaljnji stiki z ostalimi osebjem. Vsakdo opravlja določeno delo in vsi skupaj vzbujajo vtis uigranega orkestra.

Vhodna dvorana je izhodišče za dostop v sobe, restavracijo s 380 sedeži, od tam vodi kot v kuhinjo, katere zmogljivost je 500 obrokov naenkrat, v večnamensko dvorano za sestanke, posvetovanja ali družabne pri-

reditve, v zdraviliški del, kjer so prostori za ambulantno, fizioterapijo, elektroterapijo, kineziterapijo, savno in prostor, ki ga nameravajo še letos usposobiti za zobno ambulantno. Pod hotelsko streho je zimski bazen z ogrevano morskovo vodo, kjer pacienti vsak dopoldan izvajajo posamične in skupinske vaje v vodi ter podvodno masažo in terapijo pod vodstvom in nadzorstvom medicinskega osebja. Udeležujejo se jih lahko tudi gostje, sploh pa je bazen po ves dan poln kopalcev. Ta del dopolnjuje še zimski vrt, v katerem se gostje še posebno radi zadržujejo ob branju, igranju s kartami ali šahu itd. Skratka, vsi prostori so med seboj tako funkcionalno povezani, da gostu sploh ni potrebno stopiti izpod hotelske strehe. Naj omenimo, da so sobe razkošno opremljene, tu ne manjkajo niti radio, telefon in naprave za klic v sili. Poleg tega so gostom na razpolago kar trije prostori za spremljanje televizijskih programov različnih jezikovnih področij.

Sodobno razvita zdravniška dejavnost

V pogovoru z vodjem zdravstvene službe, dr. Miletom Jenkom, ki že 15 let bedi nad zdravjem invalidov in borcev, smo med drugim zvedeli, da zdravstveno-rekreacijski center, glede na opremljenost, število in strokovno raven medicinskega kadra, že sedaj izpolnjuje vse pogoje za pridobitev statusa zdravilišča, vendar si zanj ne prizadevajo, ker storitve zaenkrat opravljajo za vojaške invalide in borce.

»Večina invalidov in borcev, ki prihajajo sem, kaj na zdravljenje (neka-teri že več let), oboleva za degenerativnimi obolenji kosti, hrbtenice in sklepov. Zato smo našo službo izpopolnjevali in specializirali prav v tej smeri, seveda pa zdravimo tudi druge bolezni, zlasti pljuča in kožna obolenja. Z vse višjo starostjo invalidov in borcev opažamo, da se število obolenj množi, kar so vse posledice iz vojnega časa. Zato si prizadevamo storiti kar največ, da bi ta obolenja zavrla in jih z ustrezno terapijo oziroma rehabilitacijo vsaj sproti olajševali. Mnogim se ob odhodu z zdravljenja zdravje občutno izboljša«, je z zadovoljstvom ugotavljal dr. Jenko.

Kasneje, ko smo med pacienti in gosti spraševali o njihovem počutju, smo med drugim mimogrede naleteli na izjavo,

ki je zdravnikove ugotovitve potrdila. »Že četrtri sem tukaj na zdravljenju«, je pripovedovala 57-letna Marija Gregorič iz Nove Gorice, sicer borka od leta 1942, in pravi, da bo še prihajala. »Pred tremi leti sem bila operirana na nogi in ni kazalo, da bom še kdaj normalno hodila. Prav tukajšnjemu zdravljenju s podvodno masažo in hidroterapijo se moram zahvaliti, da sedaj lahko že kar zaplešem«, se je med smehom pohvalila ter pristavila, da se počuti tukaj zaradi vljudnosti in ustrežljivosti osebja bolje kot doma, in da je že tretjič na zdravljenju na lastne stroške.

Vljudnost osebja borcem in invalidom veliko pomeni

O dobrem počutju gostov, prijaznosti in pristnem odnosu zaposlenega osebja do njih je bilo sploh slišati veliko pohvalnih besed skoraj na vsakem koraku.

Miloš Bundalo, vojaški invalid iz Beograda (prvoborec iz 11. krajiške brigade), je navdušen nad vzorno urejenim strunjanskim zdravstveno-rekreacijskim centrom in nad odnosi med gosti in osebjem. »Lahko trdim, da je ta center eden najlepših in najbolj modernih v naši državi in je lahko zgled tudi drugim republikam, kako je treba skrbeti za zdravje vojaških invalidov in borcev. Ker je center razmeroma slabo znan po Jugoslaviji, bi bilo potrebno storiti kaj več za njegovo popularizacijo. Zlasti moram pohvaliti osebje. Ne poznam zdravilišča in ne hotela, kjer bi bili gostje deležni takšne pozornosti kot tukaj. Pristni odnosi med njimi in nami zbujajo občutek, da smo ena družina. Prav to pa nam invalidom in borcem še zlasti veliko pomeni in nas bo vedno privabljal v Strunjan«, je dejal.

Pa vendar je zdravstveno-rekreacijski center kar precej znan po Jugoslaviji, še posebno v Srbiji in Vojvodini, odkoder je bilo doslej, razen iz Slovenije, največ gostov. Kljub temu, da je bil lani v prenavljanju in izgradnji in da je imel samo 124 ležišč, je bilo po besedah vodje računovodstva Aleksandra Horvatina realizirano okrog 33000 oskrbnih dni, od tega približno 14000 za zdravljenje. V tem letu, ko je zgrajen nov hotel »Svoboda« s 180 ležišči, pogumno načrtujejo okrog 80 tisoč oskrbnih dni, pri čemer naj bi dosegli blizu

50.000,000 dinarjev prometa.

»Izgradnja hotela ni bila samo upravičena, ampak tudi zelo potrebna, saj zaradi premajhnih kapacitet mnogi invalidi in borci, potrebni zdravljenja, niso prišli na vrsto. Škoda je le, da ni bil zgrajen že pred dvajsetimi leti«, pravi Karel Vene, nosilec spomenice 1941 in invalid iz Novega mesta. »Toda bolje pozno kot nikoli«, se je še pošalil.

Shajališče za obujanje spominov in tovarištva

Mnogim je center še kaj več kot zgolj ustanova za zdravljenje, oddih in rekreacijo. Je tudi priljubljeno shajališče nekdanjih soborcev in tovarišev, kjer se vsakdo počuti enak med enakimi, kjer se obnavljajo po sili časa in razmer pretrgana stara tovarištva in se spleta nova.

»Zagotovo se nikdar ne bi srečala, če bi oba ne prišla na zdravljenje v Strunjan«, sta hkrati zatrjevala stoočstni vojni invalid Rihard Premrl (borec od leta 1943, doma iz Vipave) in Nikola Nikolovski (invalid in borec od leta 1941 iz Beograda, po rodu iz Bitole), oba borca 1. makedonske kosovske brigade, ki sta se razšla pred 36 leti med »bogomilskim pohodom«. Po tolikem času sta se po naključju srečala v Strunjanu tik pred novim letom. Seveda sta skupaj silvestrovala. Vsak dan sta skupaj. Obujanju spominov ni konca ne kraja.

Spomini se vračajo, dogodki prepletajo. Ni jim lahko slediti. Njihovo zaporedje ne teče vedno kronološko. V patini časa so datumi dogodkov, imena krajev zabrisana. Oba pa se spominjata vasi Tursko selo v Makedoniji, kjer sta se razšla februarja 1944. leta. »Bolj sem srečen, kot če bi po tolikem času srečal brata«, pravi Nikola. Njegov pogled vpija vsak gib Rihardovega obraza. Rihard mu ga vrača z blagim radostnim smehljajem.

Mnogo naključnih srečanj je v Strunjanu. Še več je sklenjenih novih tovariških vezi in prav vsi se vesele ponovnih snidenj. »Na svidenje tovariši v Strunjanu«, si zažele s stiskom rok ob slovesu. In še zaradi česa se bodo radi vračali sem. Vedo, da se bodo tudi prihodnjič počutili prav tako prijetno, in da bodo med gostoljubnim kolektivom zopet dobrodošli.

Ivo Osolnik

Izlet po poteh prekormorcev z ladjo od 31. marca do 5. aprila 1981

Na pobudo osrednjega odbora prekormorcev borcev NOVJ in v počastitev 40-letnice ustanovitve OF in splošne vstaje jugoslovanskih narodov organiziramo 5-dnevni izlet v južno Italijo in v Dalmacijo. **Izlet bo od 31. marca do 5. aprila 1981 z ladjo Slavijo I.** Na ladji bo preskrbljeno za kompletno prehrano (tri obroke dnevno) in prenočišče v ustreznih kabinah.

Udeleženci izleta lahko peljejo s seboj tudi avtomobil, saj omenjena ladja (trajekt) sprejme lahko do 100 osebnih motornih vozil. **Odhod ladje bo 31. marca 1981 ob 12. uri z Reke.** Prvi dan je predviden za vožnjo do pristanišča Bari v južni Italiji. Dne 1. aprila bo opravljen ogled z osebnimi avtomobili: Grumo-Gravina-Gioiadel Colle-Monopoli-Bari. Delegacija pa bo položila venec na grobnico in spomenik padlim borcem NOVJ v Barletti. Dne 2. aprila po prihodu v Dubrovnik bo ogled z osebnimi avtomobili Trebinje-BileCa, kjer je predviden ogled nekdanjih ječ, v katerih so bili zaprti številni revolucionarji. Dne 3. aprila, po prihodu na Vis, bo ogled otoka Visa (Spilje, muzeja in položajev, kjer so bile enote NOVJ med bivanjem VS NOVJ in tovariša Tita na Visu, leta 1944). Zvečer pa je predvidena prireditev v domu JLA na Visu. Dne 4. aprila bo ogled z osebnimi avtomobili Splita in njegove okolice. Vrnitev na Reko je predvidena ob 11. uri 5. aprila 1981.

Cena potovanja na osebo znaša 8.800 dinarjev. V to ceno je vključen tudi prevoz lastnih osebnih vozil, plačilo pristaniških taks za osebe in vozila ter prehrane.

Vsak udeleženec izleta mora imeti veljavni potni list za Italijo in si zagotoviti prevoz z lastnim avtomobilom (ali pa naj si preskrbi prevoz z avtomobilom drugega izletnika, ker drugih prevoznih sredstev ne moremo zagotoviti).

V pisni prijavi naj navedejo: osebni podatki (priimek in ime, dan, mesec in leto rojstva), naslov bivališča, spol in sorodstvo (to nam služi za rezervacijo ležišč), prijavo za osebni avtomobil in številko veljavnega potnega lista.

Prijave z vplačilom bomo sprejeli do 10. marca 1981 na naslov: Občinski odbor ZZB NOV Piran, Zupančičeva 14, žiro račun: 51410-678-80560 »za izlet«.

Vse podrobnejše informacije lahko dobite na občinskem odboru ZZB NOV Piran (telefon 066-73-780) pri sekretarju Viktorju Zerjalu, ki je prevzel tudi skrb za celotno realizacijo izleta. Podrobnejša navodila bo prejel vsak udeleženec takoj po prijavi in vplačilu.

Priljubljeni odbor

Zbiramo podatke

Od aprila 1943 do novembra 1944 je v bližini naselja Lisec in Podleskovca, KOZB NOV Kneža, delovala premična partizanska bolnišnica št. 2.

Julija 1943 je bolnišnico že drugi obiskal partizanski zdravnik, pokojni dr. Aleksander Gala-Peter. Pregledal je vse bolnike in ranjence, dal navodila za nadaljnje zdravljenje in kako naj se zagotovi varnost pred sovražnikom. Med drugim je strogo prepovedal komandirju bolnišnice voditi kakršnokoli evidenco o bolnikih in ranjenicah.

Posledica tega je, da danes nimamo potrebnih podatkov o delovanju te enote.

Zato pozivamo vse še živeče borke in borce, kakor tudi sorodnike padlih in že umrlih bolnikov in ranjencev, ki so se zdravili v tej bolnišnici, da se pisno javijo na naslov:

Karel Čufer, Bazoviška 13, 65220 Tolmin, telefon (065) 81-836.

Podatki naj vsebujejo tole:

Priimek in ime-legalno ime, datum in kraj rojstva, vzroke in čas zdravljenja v omenjeni bolnišnici in sedanji točen naslov.

Če se kdo spominja podatkov, naj jih napiše tudi za druge borke in borce, ki so bili istočasno na zdravljenju. Tudi drugih vaših spominov na takratni čas bomo veseli.

Naš poziv se posebno velja osebju bolnišnice, kateri lahko napišejo svoje spomine o delovanju bolnišnice.

Letos jeseni bo na Kneži večje partizansko slavlje združeno z otvoritvijo kulturnega doma, z zborom aktivistov Severno-primorskega okrožja in z odkritjem spominske plošče omenjeni bolnišnici.

Glede na to, da datum slavlja še ni znan, bomo vabilo na srečanja objavili kasneje v našem tedniku TV-15.

Občinski odbor ZZB NOV Tolmin

Obvestilo

Vabimo vas na žalno slovesnost, ki bo 24. februarja 1981 ob 10. uri pri spomeniku 72 padlim borcem in aktivistom na Oklu nad Ihanom.

Pohod mladine in ostalih udeležencev, ki bodo šli s šolsko mladino, je ob 8. uri izpred osnovne šole Ihan. Zbirališče in spreved s praporščaki pa bo kot običajno iz Dobovelj ob 9.30 k spomeniku na Oklo.

Posebnih vabil ne bo.

Občinski odbor ZZB NOV Domžale

Vsem borcem in zobozdravstvenim delavcem NOB na Slovenskem

Za pisanje monografije o partizanskem zobozdravstvu na Slovenskem potrebujem čimveč zanesljivih podatkov v obliki dokumentov, fotografij, predmetov ali pripovedi o doživetjih in vsega drugega, kar priča o delu partizanskega zobozdravstva v enotah ali zaledju. Dobrodošel bo tudi najmanjši podatek.

Podatke pošljite na naslov:
dr. Velimir Vulikić, 61230 Domžale, 29. novembra 5, telefon (061) 721-828.

Srečanje borcev Vojkove čete

Krajevna skupnost in organizacija ZB iz Črne vrha prirejata v soboto, 21. februarja 1981, tovariško srečanje bivših borcev Vojkove čete. Ta dan je obenem tudi praznik črnovrške krajevne skupnosti. V okviru praznika bodo člani smučarskega kluba priredili 4. spominski Vojkov tek, ki bo letos še posebej zanimiv zaradi tega, ker organizator pričakuje veliko število borcev tekačev.

Že prihodnjo nedeljo, 1. marca 1981, bo prvi Šemrlrov memorial v veleslalomu, posvečen spominu na podpolkovnika JVL Franca Šemrla-Fanda.

Program prireditev:

21. 2. 1981 ob 9.30 - »Vojkov tek«.

21. 2. 1981 ob 11.30 - zbor borcev Vojkove čete, 21. 2. 1981 ob 11.30 - v dvorani združnega doma slavnostna seja skupščine krajevne skupnosti in družbenopolitičnih organizacij kraja.

Na sejo so vabljeni tudi predstavniki skupščine občine Idrija in predstavniki družbenopolitičnih kulturnih organizacij SO Idrija. Še posebej so vabljeni nekdanji borci. Po slavnostni seji bo kulturni program.

21. 2. 1981 ob 13. uri - podelitev priznanj ob zaključku 4. Vojkovega teka.

21. 2. 1981 ob 14. uri - tovariško srečanje borcev v gostišču Metka.

VETERANI - 5 km, rojeni 1940 in starejši. (tu posebno vabimo nekdanje borce tekače in rekreativce)

STARTNINA: 50,00 din na posameznika. Vplača se ob prejemu štartne številke.

PRIJAVE: Veterani se lahko prijavijo pisno na naslov Smučarski klub Črni vrh, po telefonu - (065) 77-003 in (065) 77-015 od 12. do 13. ure in neposredno pred startom.

POSEBNO DOLOČILO: Organizator si pridržuje pravico spremeniti čas tekmovanja. Spremembe bodo objavljene v dnevniku DELO 20. 2. 1981.

KS Črni vrh nad Idrijo

Poizvedba

Franc Planko, sedaj živeč v Kresniških poljanah, je bil leta 1943 ali 1944 (ne spominjam se več natančno) zaprt v ujetniškem taborišču Stalag 7 A Weileheim pri Moslrergu. Tam je bilo več Jugoslovancev, največ Srbov. Rad bi vedel, če se od teh kdo spominja Slovenca z imenom Franko Tolis. Če se ga kdo spominja, naj se, prosim, oglasi na moj naslov.

Franc Planko
Kresniške poljane 36
61281 Kresnice

Ureditev evidence borcev-aktivistov

Domicilni odbor Briško-beneškega odreda, Obalno-kraška sekcija Koper prosi vse pripadnike BBO, OŠZP, KVP, ZPO in komand mest: Bovec, Breginj, Sempeter ob Nadiži ter Kojško, da čimprej izpolnijo prejete anketne liste (v dvojniku) in vprašalnik, ki nam je potreben za evidenco preživelih, padlih in po vojni umrlih borcev. Potreben nam bo tudi predvsem pri pisanju monografije.

Skrbno in čitljivo izpolnjene obrazce pošljite do 25. februarja na naslov: Peršolja Kalista, Vatočeva 5, 66000 KOPER.

Mogoče na Obalno-kraškem območju živi še kdo od pripadnikov zgoraj omenjenih enot, ki še ni evidentiran pri sekciji. Ta naj se javni na zgoraj navedeni naslov in prejel bo potrebne obrazce za vključitev v našo sekcijo.

Odbor sekcije BBO Koper

PRODAM

Staro kolesje zvoniške ure in nekaj predmetov iz prve svetovne vojne. Šifra - Muzejske zanimivosti.

Želim pomagati vsem vojaškim vojnim invalidom, ki jih muči arterioskleroza. Iz tujine sem dobila zelo učinkovite tablete in sicer 300 kosov. Sto jih odstopim tistemu, ki jih tako nujno potrebuje za lajšanje bolečin kot jaz. V pošto pridejo samo vojaški vojni invalidi. Moj naslov: Ljubica Studen, c. Kokrškega odreda 5, 64000 Kranj ali po tel. (064) 25-948.

zdravilišče dobrna
63204 dobrna
tel. /063/ n.c. 778000
direktor 778012
recepција 778023
telegram: zdravilišče dobrna
tekoči račun: sdk celje 50700 603 30463

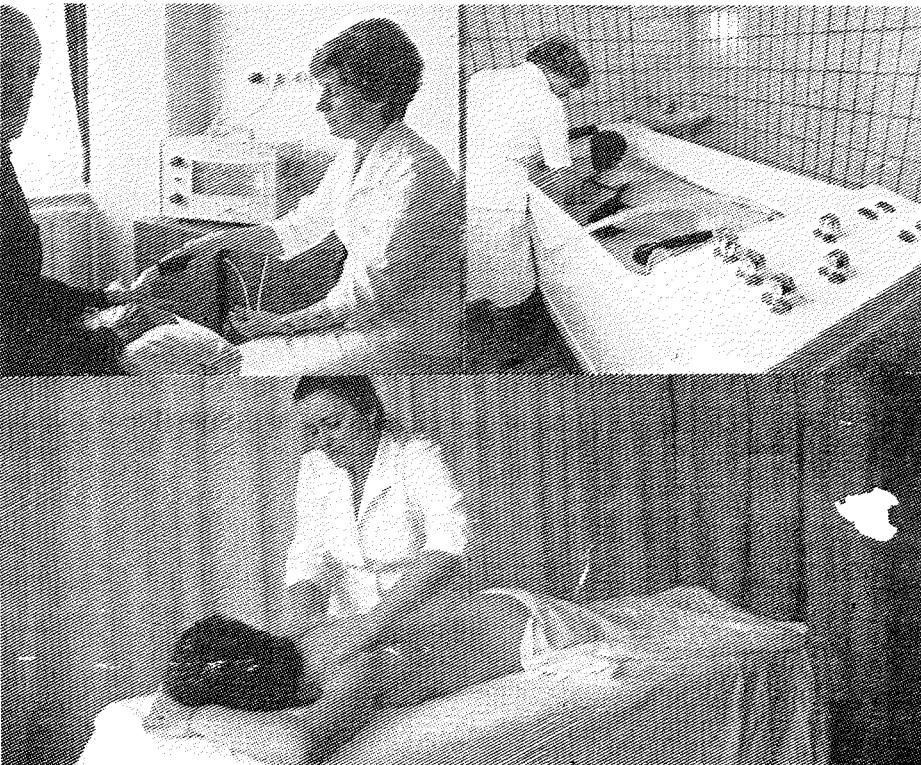

INVALIDI, BORCI, UPOKOJENCI

odločite se za dopust, oddih, zdravljenje
v DOBRNI

V zdravilišču Dobrna uspešno zdravimo ginekološka, ortopedska, revmatična, nevrološka obolenja, idr.

V novem hotelu visoke B kategorije je pacientom in drugim gostom na voljo: kozmetična nega, savna, solarij, veliki termalni bazen, avtomatsko kegljišče, trim kabinet in posebni prostori za seminarje in predavanja.

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

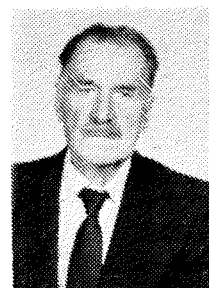
LJUBLJANA

**TOZD
GRADBENA ENOTA
CELJE N. SOL. O.**

IZVAJA VSE OBJEKTE
VISOKOGRADENJ
KVALITETNO IN V ROKIH

Stanko Grašič

Novembra je umrl Stanko Grašič iz Križev pri Trzinu, star 54 let. Bil je borec-kurir v štabu brigade, najprej v 5. prekomorski in nato v Cankarjevi brigadi. Pokopali smo ga na pokopališču v Križu.

Alojz Mlakar

Novembra je umrl Florjančev ata. Rojen je bil leta 1904 v Goliščah. V NOB je začel sodelovati leta 1943. Bil je zaprt v Litiji in nato v Begunjah. Od tu so ga poslali v Dachau. Med vožnjo v Nemčijo je med bombardiranjem srečno ušel, se vrnil domov in odšel k partizanom. Za zasluge je bil dvakrat odlikovan.

Marija Baloh

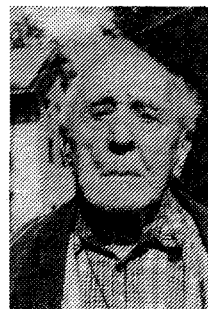
Rojena je bil leta 1908 in decembra lani smo jo pokopali na pokopališču v Zgornjem Tušnju. Že v začetku okupacije je delala v NOB s svojim možem Rudolfom. V njeno hišo so se zatekali aktivisti in do konca vojne je po svojih močeh delala za NOB. Bila je odlikovana.

Alojz Jager

Na pokopališču v Dramljah smo se novembra poslovili od Alojza Jagera, rojenega pred 73 leti v Jarmovcu. Od leta 1944 je skrbel za ranjence v partizanski bolnišnici Zima, ki je bila blizu njegove kmetije. Za svoje delo je bil odlikovan.

Stanko Pertot

V bolnišnici na Trsteniku je umrl Stanko Pertot, doma iz Barkovelj. Stankovih dobrih sedemdeset življenjskih let je, kot da bi prelistaval knjigo usod našega primorskega človeka. Leta 1930 se je Stankova družina izselila v Jugoslavijo, v Celje. Največ v Celju, nekaj tudi v Kranju in Ljubljani se je vključil v novo življenje primorskih emigrantov v okolju, ki ni bilo vedno naklonjeno. Mladostni zagon je Stanka potegnil v vrtnice športnega delovanja. V Celju je dočkal okupacijo Jugoslavije. Med prvimi se je priključil primorskemu bataljonu prostovoljcev. Ob razpadu Italije se je vrnil v Ljubljano in v Trst. Kot pooblaščenec VOS je večkrat potoval med obema mestoma. Ob eni njegovih vrnitev so ga aretirali in odpeljali najprej v koronejske zapore, nato v zapore na Trgu Oberdan, odkoder so ga s transportom v drugi polovici junija 1944 odpeljali v taborišče Buchenwald. V taborišču je bil član notranje taboriščne organizacije. Po vojni je v rodnem Trstu začel novo življenje. Ob poklicnem delu je bila teža njegove družbene aktivnosti med slovensko tržaško mladino. Stanko je deloval na športnem področju in polno živel ne le narodnostno-politični boj, pač pa tudi splošno družbeno, predvsem kulturno življenje.

Anton Gregorčič

Dvanajstega januarja letos je pri Korošcevih v Krnu praznoval Korošcev stričko Anton Gregorčič 102. rojstni dan. Čez štiri najst dni se je raznesla žalostna vest, da je Anton nenadoma umrl. Celotna Korošceva družina je delala za NOB od konca leta 1942 pa do konca vojne. Pri njih so imeli partizansko kuhinjo, kjer so kuhali za borece, kurirje in aktiviste, Anton je kljub temu, da je bil star že 65 let, ves čas pomagal v kuhinji in na straži. Vsi borci, še posebno kurirji in aktivisti, ki so bili deležni njegove pomoči, se ga bodo še dolgo spominjali.

Anton Istenič-Jaki

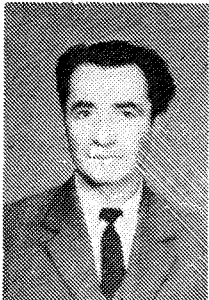
Januarja smo ga pokopali v Kamniku. Rojen je bil v Gornjem Logatcu. Že leta 1942 je začel sodelovati v NOB, zato so ga Italijani poslali v taborišče Treviso in Padova. Po vrnitvi domov se je oktobra 1943 vključil v Dolomitski odred, nato v Vojkovo brigado in sredi leta 1944 je bil namestnik komandanta bataljona v artileriji 9. korpusa. Od sredine leta 1944 do osvoboditve je bil v oficirski šoli v Metliki kot predavatelj in inštruktor. Po vojni je bil na vodilnih delovnih mestih. Dobil je šest visokih odlikovanj in priznanj.

Lovro Omahen-Orlov

Konec decembra smo se od njega poslovili na sostržkem pokopališču z vsemi vojaškimi častmi, kot pripadajo borcu, oficirju in nosilcu partizanske spomenice 1941. Dosegel je skoraj 83 let. Bojeval se je v prvi svetovni vojni. Leta 1932 se je z družino preselil v Zadvor. Takoj se je vključil v DPD Svoboda. Takoj leta 1941 ga je okupator zaprl. Po nekaj mesecih so ga izpustili in spet se je vključil v NOB, dokler ni bil izdan. Maja 1942 je odšel na Pugled v 2. grupo odredov, s katero se je udeležil hude muljavske bitke. Nato se je udeležil bojev na Jelovici kot komisar čete. Vrnil se je na Dolenjsko in bil kot komisar čete dodeljen v Tomšičevo brigado. Po razpadu Italije je bil dodeljen v 9. SNOUB za komisarja bataljona. Spomladi 1944 so Lovro poslali v politični tečaj v Črnomelj, nato je bil dodeljen za komisarja Belokranjskega vojnega področja. Po vojni se je zaposlil v Papirnici Vevče. Poleg svojega rednega dela je imel številne politične funkcije. Bil je pravi zgled aktivista in komunista. Za svoje delo med vojno in po vojni je prejel številna odlikovanja in priznanja.

Popravek

V TV-15 št. 6, z dne 12. februarja, je v rubriki Imeli smo ljudi nastala napaka. Umrl je tovariš Alojz Papič, in ne Alojz Pačič. Opravičujemo se za napako.

Jakob Burkeljca

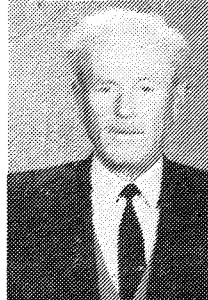
Decembra smo ga pokopali na pokopališču v Zgornjem Tušnju. Rodil se je leta 1922 v Cirkušah in je vstopil v Slandrovo brigado oktobra 1943. Bil je hraber mitraljezec in vodnik. Bil je dvakrat odlikovan.

Martin Fležar

Zadnji dan leta 1980 smo se na pokopališču Ljubljana-Polje poslovili od Gasarjevega Martina iz Zg. Kašlja. Rodil se je leta 1908. Takoj po razpadu stare Jugoslavije se je Martina aktivno vključil v delo OF na terenu Vevče-Zg. Kašelj. V njegovi hiši so bili razni tečaji, kasneje pa so se zdravili ranjeni partizani. Spomladi 1942 so ga Italijani internirali v Gonars. Nemci pa do osvoboditve v Dachau. Po vrnitvi domov se je zaposlil v Papirnici Vevče. Bil je dvakrat odlikovan.

Natalija Lavrič-Nada

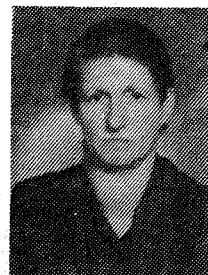
Tik pred praznikom republike so v ožjem družinskem krogu pokopali Natalijo Lavrič-Nado, staro 58 let. Že leta 1941 je začela aktivno delati v OF na terenu Bežigrad. V letu 1942 je bila dodeljena Slovenski narodni pomoči v sektor za preskrbo otrok naših borcev. Nada je predvsem pomagala skrbeti za tiste otroke, katerih očetje ali matere so opravljali zelo odgovorno delo, njim pa je pretela nevarnost. Nada je to delo opravljala požrtvovalno in pogumno do konca vojne. Takoj po vojni se je zaposlila pri takratnem Ministrstvu za socialno skrbstvo. Po letu 1955 je delala v uredništvu revije Naša žena. Njen odnos do dela je bilo čuti v celotnem delovnem kolektivu.

Franc Borštnar

Rojen je bil leta 1906 na Lazah v Tušnju. Novembra smo ga pokopali na tušnjanskem pokopališču. Med NOB je bil aktivist in zbiral je hrano in drugo za partizane. Bil je odlikovan. Po osvoboditvi je bil aktiven v gasilskem društvu Tušnja.

Lojze Pugelj-Florjan

V 68. letu starosti je v začetku leta umrl Lojze Pugelj-Florjan. Nepretrgoma je od avgusta 1941 do aretacije v aprilu 1944 deloval na nekdanjem terenu Šentjakob. Florjan je bil intendant, raznašalec literature, obveščevalec, nekaj časa v letu 1943 je bil sekretar terenskega odbora. Z ženo Mihaelo sta vzdrževala v svoji čevljarici delavnico javko za pomembne člane OF in KP. Tudi po vrnitvi iz Dachau junija 1945 je vsa leta sodeloval pri obnovi domovine.

Marija Godec

Oktobra je umrla Marija Godec, rojena leta 1910 v Zg. Jevnici. V NOB je sodelovala že od vsega začetka. Bila je med prvimi članicami AFŽ, vedno je pomagala borcev in aktivistom.

Jaka Križaj

Rojen je bil leta 1900. Kot mlad fantič je bil že leta 1917 vpoklican k vojakom in v Judenburgu je sodeloval pri uporabi proti vodstvu Avstro-Ogrske, nato je bil poslan na italijansko fronto. Kot zaveden Slovenec je občutil tudi vse grenkobe fašizma, bil je zaprt, mučen in kot ilegalec v neprestanem strahu za življenje. Tako je postal novembra 1944 prvi sekretar mestnega odbora OF Slovenj Gradec. Posebno poglavje njegovega življenja je posvečeno gasilstvu, kateremu je bil resnično predan. Od njega smo se poslovili na pokopališču v Slovenj Gradcu.

Hinko Bratož-Oki

Petega februarja je umrl Hinko Bratož-Oki. V svojem skoraj osemindesetletnem življenju kljub hudim preizkušnjam in nenehnemu boju ter polnem ustvarjalnem poletu ni nikoli priznal poraza.

Hinko Bratož-Oki je bil v pravem smislu otrok Ljubljane, v njej je bil rojen, v njej je začel svojo borbeno pot zoper sovražnika in v njo je prišel prvega dne njene svobode 9. maja 1945, v njej je tudi po osvoboditvi razdal svoje moči in sposobnosti. Kot član SKOJ je bil že v začetku leta 1942 zaradi svoje hrabrosti, vdanosti, brezkompromisnega boja zoper okupatorja in domače izdajalce ter iznajdljivosti vključen v vrste članov Varnostne obveščevalne službe. Poleti 1942. leta je bil ob italijanski raciji zajet in takoj odpeljan z vlakom internirancev proti Italiji. Kakšno srečno naključje je bilo, da so partizanske enote 2. grupe odredov v noči od 28. na 29. junij, ob preboju proge iz Notranjske v Dolo, napadle vlak z interniranci pri Verdu in jih osvobodile. Tudi Oki je bil med temi interniranci. Takoj se je navdušeno priključil partizanskim enotam in se je nato do konca vojne z orožjem v roki bojeval za osvoboditev zaslužnjene domovine. Bil je odločen in pogumen borec, sprva v Krimskem odred, nato v Šerčerjevi, 10. ljubljanski in Gubčevi brigadi. Večkrat je bil ranjen, vendar je takoj po vsakokratni zasilni ozdravitvi že hitel v nove boje in preizkušnje. Opravil je vrsto pomembnih dolžnosti, bil je politični komisar čete, namestnik političnega komisarja bataljona, kadrovski referent brigade in končno sekretar brigadne partijske organizacije ter pomočnik politkomisarja slavne Gubčeve brigade.

Oki je bil eden od redkih borcev, ki je skozi vse boje nosil in tudi ohranil dnevnik, v katerem je pisal dogodke, kot da bi se že tedaj zavedal, da je potrebno tudi sedanjim in kasnejšim generacijam ohraniti živ spomin in pričevanje na najtežje in najslavnejše dni zgodovine slovenskega naroda.

Knjiga Dnevnik partizana, ki jo je kasneje napisal, in ki je izšla leta 1961, pomeni osebnostno in iskreno pričevanje o patriotizmu in zavesti neke generacije, ki je svojo mladost izpričala v težkem neenakem boju ob prenašanju hudih bremen in odgovornosti.

Od leta 1947 do 1953 je Hinko Bratož deloval v zveznem sekretariatu za notranje zadeve, nakar se je vrnil v Ljubljano in vseskozi, dokler mu ni to onemogočila huda bolezen, delal v republiškem sekretariatu za notranje zadeve.

Zadnja leta svojega plodnega dela je Hinko Bratož vso svojo energijo in znanje usmeril v razvijanje in uveljavljanje družbene samozaščite.

Tudi med opravljanjem delovnih dolžnosti v organih za notranje zadeve je tovariš Oki aktivno deloval v organizaciji zveze komunistov, nekaj časa je bil tudi sekretar občinskega komiteja v občini Ljubljana Vič-Rudnik, večkrat pa je uspešno opravljal odgovorne dolžnosti tudi v osnovnih organizacijah. Sicer je bil ves čas delaven tudi v zvezi borcev NOV, še posebej pa je omeniti njegovo delo pri organizaciji ZVRS, kjer je kot rezervni polkovnik JLA pokazal veliko aktivnosti pri izobraževanju in dodatnem usposabljanju rezervnih starešin, tako pri vojaški kot politično-ideološki vzgoji.

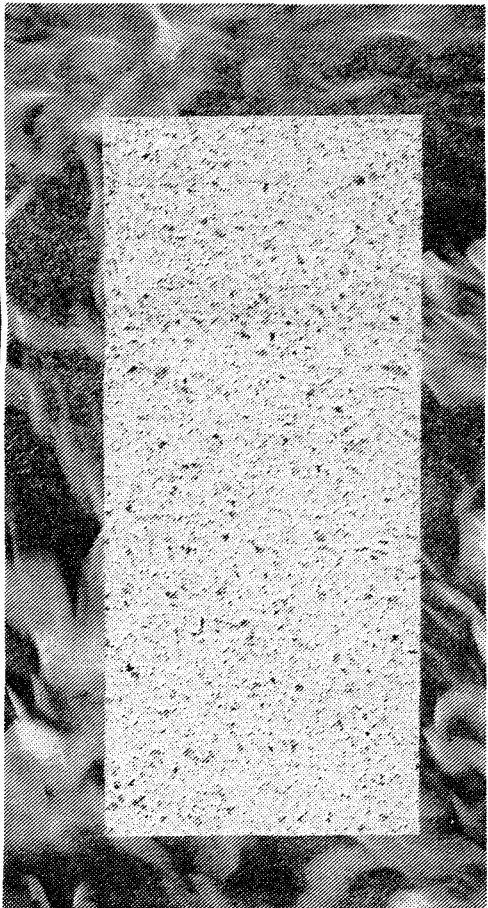
Nikakor ne smemo prezreti, da je bil Oki vrsto let velik prijatelj našega mladega rodu. Za svoje zasluge in prizadevnost v vojni in po njej je prejel tovariš Oki več visokih državnih odlikovanj.

NAGRADNA KRIŽANKA

BREST CERKNICA

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Na željo številnih naročnikov smo na strani našega časnika spet uvrstili nagradno križanko. Vsem stalnim reševalcem jo poklanja delovni kolektiv BREST CERKNICA. Rešitve pošljite do 2. marca na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi del pisma napišite BREST. Žreb bo razdelil tri lepe knjižne nagrade.

[illegible]

Franc Črnugelj-Zorko

Kje so meje...

2

Akcijo na letališče Belvedere so vodili trije izkušeni partizani: Marko Redelonghi, Alfonz Perat in Pietro Mercandelli-Mark, ki je bil namestnik komandanta Briško-beneškega odreda. Mark je zbral vod prostovoljcev in izvajal posebne priprave za pohod svoje skupine v Rezijo in od tam na miniranje proge Gumin-Tablja (Gemona dell Friuli-Pontebba). Čim so se oskrbeli z eksplozivom, katerega so morali čakati najdalj časa, so 24. marca 1944 krenili na pot iz zahodne Beneške Slovenije v Rezijo.

Vzpenjali so se po stezah Breškega Jalovca ter na višini 800 metrov prispeli v predel, prekrit z bleščečim snegom. Rastlinja skoraj ni bilo več, edinole lisičje in zajčje sledi, snežna odeja pa vse debelejša, in zato vzpon vse težavnejši. Tudi orientacija je bila težavnejša, steze niso bile več opazne, sonce je slepilo v bleščeči belini. Z orožjem in z municijo so bili borci precej založeni, manj s hrano, kot vedno. Še niso prišli do staj, ko so zagledali žičnico, ki je vodila v dolino. V zadnjih naporih premagovanja vzpetine do staj je nenadoma z nepričakovanim hrúšcem priletelo nad hrib nekaj nemških izvidniških letal in vsulo na njih dolge rafale iz mitraljezov. Še preden so uspeli koga zadeti, se je kolona razpršila in poiskala varno kritje za kamnitimi grotami blizu staj. Tudi s križnim ognjem niso nič dosegli, čeprav so leteli tako nizko, da so razločevali pilote, mitraljezce, a posebno velike črne križe na sivozelenih kabinah. Tulci nabojev so cvrčali v snegu. Letala so bila zunaj dometa, zato nihče od partizanov ni niti poskušal streljati nanje. Ko so odletela, so v miru prišli do staj, kjer jih je že čakal zaskrbljeni stari Ivan, ki je z Brezij prinesel koš hrane in sveže novice. Iz Ivanovega pripovedovanja je Mark sklepal, da so republikanski alpinci v Viškorši (Monteaperta) 10 kilometrov severovzhodno od Nem (Nimis), že zvedeli za navzočnost partizanov na tem območju. Toda ker jih je bilo samo kakih 40, ni bilo pričakovati, da bi karkoli sami ukrepali proti njim.

Ivan jih je tudi obvestil, da na tem območju še vedno kolovratita dva bivša rdečearmejca, istočasno pa tudi partizanska ubežnika iz boja pri Robedišču. Oborožena sta ropala in strahovala civilno prebivalstvo. Namestnik komandanta Mark je sklenil, da bodo morali narediti konec njuni strahovladi med prebivalstvom. Vse to jim je narekvalo čim hitrejši odhod proti Muzci. Ivan jih je vodil po stezah južnega pobočja hriba, ker je bil sneg na severnem pobočju previsok in zrnat, delno pa tudi zato, ker so bili brez zaščitnih belih ogrinjtal ter izpostavljeni očem iz doline.

Mark je nakazoval pot, ki so jo morali prehoditi, in omenil je dve vasi: Muzci in Učja, dolino reke Učje (Ucceo), ki se je vlekla do prelaza pri Karnici (Carnizza) in dolino Rezije. Ko so prekoračili gorski greben, so ostanek dneva in noči, ki je bila temna, brez lune, prebili v nekem seniku. Še pred zoro so bili na poti, in ko je sonce začelo močnejše greti hrbte, so bili že sredi pobočja hriba Velika glava (Testa Grande). Napredovali so s težavo, ker se jim je udiral v svezem snegu. Sonce je bilo že visoko, ko so od strani Viškorše zaslišali značilni puhanje težkih minometov: vuf, vuf. Vrgli so se na tla v pričakovanju min. Trenutek tišine, nato eksplozija ene, druge, tretje... marsikatera se je brez eksplozije pogreznila globoko v sneg. Strelji so bili precej natančni, toda skupina jo je hitro mahnila proti Malemu vrhu. Arrigo je nosil brezo, Mario Conti pa dva zaboja municije. Bila sta na repu kolone, malo oddaljena od ostalih, tako da so zadnji popravljeni izstrelki padali blizu njiju. Drobec je Arrigo raztrgal hlače in ga rahlo opraskal po kolenu.

Greben na Malem Vrhju je bil oster kot nož. Pihal je zelo močan veter in dvigal oblake snežnega prahu. Stari Ivan je šel spredaj s starimi preprostimi derezami in postopoma premagoval strmo in nevarno pot. Drugi so mu sledili utrujeno sopihajoč v zaslepljujočem snežnem oblaku. Zaradi močnega vetra so hodili sklonjeno proti dolini Muzci in lovili ravnotežje. Dostikrat je veter nenadejano prenehal, zgubljali so ravnotežje, padali ter se večkrat zadržali po zledenem pobočju.

Arrigo se takole spominja tega dela poti: »Šel sem vedno hitreje, mitraljez, ki ga nisem hotel izpustiti, me je neprestano tolkel po glavi. Drsajoč se po trebuhu sem šel z glavo naprej in se prehitro približeval robu prepada. Tovariši so mi od zgoraj nekaj kričali, ne vem kaj, mogoče nasvete, opozorila. Ob njihovih klicih sem se spomnil drsanja v otroških letih. Močno sem udaril z nogo v sneg ter se pri priči obrnil na hrbet. Potem sem se lahko zavaroval z obema nogama, zaviral sem s čevlji, kolikor sem le mogel, pa še z rokami, zabadajoč prste v sneg sem z nohti močno grebel ledeno skorjo. Tik pred robom so mi v zaviranju pomagale suhe, iz snaga moleče praproti. Godrnjaje sem se dvignil, tovariši so me trepljali po hrbtu in potem smo se vsi skupaj zasmejali.«

V vrsti eden po eden so se počasi spuščali proti dolini Muzci v pričakovanju, da se bo sonce kmalu približalo obzorju. Skrbno so opazovali vasi in ceste, brez dalnogleda so morali še bolj pozorno napenjati oči. Ob sončnem zahodu so prekoračili cesto in prišli v Simaz Muzci že v temi. V vasi so dobili vse potrebne informacije, poleg drugega tudi o ubežnikih, ki sta strahovala ljudi.

Ubežnika so presenetili v neki hiši, ju prijeli, razorožili, zaslišali ter daleč zunaj vasi usmrtili. Oba, Mihajl Kajstmazov, rojen leta 1915 v Severnem Kavkazu in Pavel Klementijev, rojen tudi leta 1915 v Gor. Kavkazu, sta bila vojaka rdeče armade, ki ju je zajela nemška vojska. Postala sta nemška vojaka 162. turkenstanske divizije. S skupino sorojakov sta pobegnila k partizanom, najprej v italijanske partizanske enote, kjer sta bila že precej samovoljna in anarhistično razpoložena. Ko sta zbežala iz 2. bataljona BBO, sta se največ zadrževala po hribovskih vaseh, redki posamezniki so ju celo podpirali. Zelo sta škodovala ideji narodnoosvobodilnega boja, grobo sta kršila vse partizanske norme obnašanja. Predstavljala sta se namreč za partizana in rdečearmejca, ter pod tem imenom in v tem imenu prisiljevala prebivalce, da so jima dajali najboljše, kar so premogli v svoji že tako veliki revščini. Vaščani, ki politično niso bili dovolj razgledani, a takih ni bilo malo, so po njunem obnašanju ocenjevali vojaške organizacije, katerim sta nekdanj pripadala, a sovražnik je to izkoriščal v svoji propagandi proti NOV.

Ivan je izpolnil svojo nalogo, vsakega posebej je objel in se vrnil na svoj dom. V vasi Simac (Simaz) na pobočju planine Vršč nad Rušjem, na desnem bregu poteka Meja (T. Mea), so bili ljudje zelo radodarni. Končno so se najedli do siteda in po kratkem počitku nadaljevali pot. Dolina omenjenega potoka je bila vsa zasnežena, le kamnita pot je bila uporabna. Prek potoka Meja (T. Mea) so prišli na prelaz Na meji (Di Tanamea) in se spustili v Mejo. Kratek počitek s prigrizkom, srečanje s sodelavci in simpatizerji in po nekaj kilometrih se je pot spremenila v zasneženo in poledenelo stezo, ki se je dvigala čez pašnike in gozdove do prelaza Krnica (Carnizza), južno od vasi Osijani (Oseacco). Od tu, z višine nad 1.000 metrov so se spustili v dolino Rezije.

Potovanje ni bilo hitro tudi zato, ker je vodja Mark zelo pametno skrbel, da bi povsod med potjo ustvarili mrežo obveševalcev. Območje, prek katerega so šli, in tisto, kamor so bili namenjeni, je bilo slabo politično razgibano in je bilo zato potrebno, da bi bilo to organizacijsko delo čimbolj skrbno opravljeno. Poleg tega so ti kraji mogli prikrivati grenka presenečenja. Ze samo potovanje po zasneženih hribovitih predelih je bilo tvegano, skupina se je izpostavljala velikim nevarnostim.

Ko so prišli v Rezijo, je bila prva skrb skupine, da se spusti pod 800 metrov nadmorske višine, da bi nadaljevali pohod po kopnih poteh. V dneh po 25. marcu do spopada dne 17. aprila so prenočevali po planinskih hlevih in od časa do časa se je Siega Arturo spustil do vasi, da je dobil hrano. Podnevi so se gibali malo, skriti v golem rastlinstvu, pred zoro so se selili v drug kraj, pa čeprav prek cele doline in se vzpeli do snežnega roba, ki se je vsak dan bolj talil.

Dne 9. aprila je bila velika noč. Arturo je z dvema Rusoma razorožil v Ravnica Pratu di Resia dva republikanca; toda le-ta, najbrž nezadovoljna, da sta si rešila življenje, sta obvestila Nemce, ki so pretihotapili v dolino patrolje, nekatere od njih v civilni obleki.

Se nadaljuje

ZGODBA ZA VAS

Kurirček Mihec

Ljudje v Spodnji Savinjski dolini so partizanom pridno pomagali. Pošiljali so jim hrano in obleko, zbirali pa so tudi naboje za puške in zdravila.

V zanesljivih hišah so bile javke. Kar so zbrali, so od tu odnašali v gozdove. Tudi podnevi. Za odrasle je bilo to skoraj prenevarno; na pomoč so priskočili otroci.

Zelo hraber je bil Mihec. Hotel je že v hosto med partizane, pa je bil še premalad. Zato je postal eden najbolj zanesljivih kurirjev.

Zgodilo se je, da je moral odnesti nahrbtnik z naboji in zdravili. Prišel je, zadel nahrbtnik na rame in odšel proti gori Mrzlci, ki je bila trdnjava spodnje-savinjskih partizanov.

Med potjo ga je dohitel nemški policist, ki je znal tudi nekaj slovenskih besed. Videl je, kako je Mihec obtežen, pa ga je vprašal:

»Kaj nosiš?«

»Bil sem v trgovini,« je odgovoril Mihec.

»Kaj si nakupil?«

»Vse sorte...«

»Je težko?«

»Ne preveč.«

Policist je bil radoveden.

»Kje pa si doma?«

Ali ga policist pozna? Potem je vse izglubljeno. Ne, naj bo, kar hoče, zlagal se bo.

»Pod Mrzlco...«

»Pod Mrzlco!« se je začudil Nemec.

»Tam so partizani!«

»Pridejo in odidejo,« je rekel Mihec.

»Koliko jih pride?«

»Včasih tudi tisoč,« se je zlagal Mihec.

»Tisoč?« se je začudil policist. »Se jih bojiš?«

»Seveda se jih bojim, vsi se jih bojimo,« je dejal Mihec in si popravil nahrbtnik.

Zdaj je policist prijel za Mihčev nahrbtnik in rekel:

»Daj, pomagal ti bom!«

Mihec se je ustrašil. Toda misel je hitro delovala: ne sme se upirati. Hitro je snel nahrbtnik, Nemec je zdaljšal naramnice in si ga zadel na rame. V nahrbtniku so zažvenketali naboji.

»Kaj pa je to?« je vprašal policist.

»Žebli!« je odgovoril Mihec. »Uto bo mo zbili, za zajčke in kozo.«

»Pa postelje za partizane!« se je zarežal policist.

Mihec ga je zavrnil:

»Eh, to pa že ne!«

Stopala sta po poti proti Matkam in Nemec ga je kar naprej spraševal: kje je doma, če ima očeta in mater, koliko je še bratov in sestra in kakšni so bližnji in daljnji sosedje. Mihec pa je kar naprej lagal in zdelo se mu je, da mu Nemec tudi verjame.

Prišla sta do vasi Matke, do zaselka pred mrzliškim grabnom. Nemec je snel nahrbtnik in ga dal Mihcu.

»Zdaj pa le hitro na pot. Kmalu bo noč in potem pridejo partizani!« je rekel.

Mihec si je zadel nahrbtnik in rekel policistu: »Gospod, pojdite z menoj, saj ni tako daleč!« Policist pa se je na ves glas zarežal:

»Prekleta, da mi partizani glavo odpihnajo! Ne ne, to pa ne.« Stopil je za vogal prve hiše in zaklical: »Adijo!« Tudi Mihec je pomahal z roko: »Adijo in hvala za pomoč!«

Čez dobro uro je bil nahrbtnik v pravih rokah, Mihec pa se je po drugi poti vrnil domov. In ko je doma povedal očetu, se je ta naglas zasmejal.

»Saj pravim, da še Nemci partizanom strelivo prenašajo... Nak, kaj takega pa še ne!«

In ta resnična zgodba se je razlezla med ljudi po dolini, med njimi živi še danes; in vrli kurirček Mihec tudi.

Drago Kumer

AKCIJA TV - 15

RAVNE - ČESTITAMO!

Ob koncu preteklega leta se je naše uredništvo skupaj z upravo odločilo povečati število rednih naročnikov, saj je še vedno veliko članov ZZB NOV v Sloveniji, ki ne prejemajo svojega časnika, še poraznejše pa je stanje pri rezervnih vojaških starešinah.

Akcijo smo zastavili pod naslovom »Vsaka borčevska družina - naročnik TV - 15«. O tem smo s posebnim pismom obvestili predsednike občinskih skupščin, izvršnih svetov in občinskih organizacij ZZB po vsej Sloveniji in jih seveda zaprosili za pomoč, trdno prepričani, da je skupna dolžnost nas vseh še bolj razširiti časnik med borci in tudi mladimi ljudmi.

Najhitreje so ponudili pomoč v Ravnah na Koroškem, kjer smo se udeležili sestanka občinskega odbora ZZB NOV. Čez dober mesec dni smo že prejeli seznam 70 novih naročnikov iz občine Ravne in, kot pravijo, seznam še ni dokončan. Vsekakor izredna akcija, kjer gre zahvala predsedniku odbora tovarišu Močniku, članom odbora, poverjenikom in skupščini Ravne.

Enako pomoč so nam zagotovili tudi na občinskih odborih ZZB NOV, v Velenju, Slovenj Gradcu, Šentjurju in Šmarju. Tudi tu začenjajo z akcijo »Vsaka borčevska družina - naročnik TV - 15«.

Akcijo sta podprla predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije in časopisni svet TV - 15 z zagotovitvijo pomoči vseh občinskih organizacij ZZB NOV. Iskreno upamo, da bodo zgledu Raven sledile tudi druge slovenske občine.

M. Seničar

Naročam tednik TV 15

Ime in priimek

Ulica, hišna št.

Kraj Pošta

podpis

Med vojno

Med vojno je bil tudi moj deda partizan. Večkrat nam pripoveduje o dogodkih iz tistih dni. Deda je bil kurir za zvezo med Ribnico na Pohorju in Graško goro. Velikokrat je prehodil to dolgo pot, vedno v strahu, da bi naletel na zasedo. Na svoji poti ni nosil samo pošte, ampak je spremljal tudi partizane, ki niso poznali poti.

Nekoč je spremljal dva partizana. Srečali so se z Nemci. Bilo je pozimi. Na Pohorju je zapadlo veliko snega. Deda in partizana so gazili sneg po globači v dolino. Naenkrat pa zagledajo za ovinkom kolono Nemcev, ki so gazili v hrib. Deda se je prestrašil in je zakričal: »Glej, hudiče, ste že spet tu!« Tudi Nemci so se prestrašili, saj so mislili, da je partizanov več. Poskrili so se v sneg in se pripravili na boj. Partizani so v zmedu skočili iz globače in zbežali po bregu v dolino. Nemci so streljali, a na srečo niso nobenega zadeli.

Tisti dan niso odšli na Pohorje. Utaborili so se pri nekem kmetu, ker so mislili, da je Pohorje polno partizanov. Na vse strani so poslali patrulje, in ko so izvedeli, da partizanov na Pohorju ni, so nadaljevali pot. Deda pa je srečno pripeljal partizana na Graško goro.

NATAŠA KREMŽAR, 4. r
OŠ Pameče

Kdaj sem najbolj občutil tovarištvo?

JOŽE KRNC: Ko sem se urezal v prst, mi je sosedov Jože izmil rano in mi jo obvezal.

MARTINA KRAJSEK: Tovarištvo sem najbolj občutila, ko mi je sošolka razložila snov, ki je nisem razumela.

SLAVKO ZIHERL: Ko sem bil bolan, me je obiskal sošolec in mi prinesel pozdrave ter najlepše želje ostalih sošolcev.

MARTA BEDENE: Ko sem razbila okno, je prijateljica sprejela krivdo nase.

RENATA ŽAGO: Najbolj sem občutila tovarištvo, ko je prijateljica žrtvovala svoj prosti čas za to, da mi je razložila nalogo, ki je nisem znala sama rešiti, ker me ni bilo v šoli.

iz osnovne šole Šentrupert

Veselje in radosti zimskih počitnic

Na počitnicah nisem bila na snegu, pač pa pri dedku na kmetiji. Samo enkrat je zapadel sneg in to zelo malo. Toliko pa le, da smo lahko z bratrancem Matejem in sestrično Urško delali snežene močice in se sankali.

Zvečer pa smo utrujeni sedeli h topeli hmežki peči in se razmišljali o dedkovih dogodivščinah iz
NARODNO OSVOBODILNE BORBE.

TAMARA SINOVČIČ, 6. a
novinarica lučar
OŠ JPV Koper

Pot v taborišče, dolga 32 ur

Leta, ko je na naših tleh divjal italijanski fašizem, so bila leta obupa, grozot in težkega, revnega življenja. Naši ljudje so vedeli, da jih fašizem ne bo nikamor pripeljal, da bo pokončal našo lepo domovino, si prisvojil naše gore in doline, naše travnike in polja. Upri so se mu. Pogumno in odločno so stopili v boj za lepše dni, v boj za pravice svojega jezika in domovine, v boj za svobodo.

Družina Mršnikovih iz Prema pri Ilirski Bistrici je bila ena izmed zavednih slovenskih družin na Primorskem, in kar je še pomembnejše, že od začetka vojne so vsi njeni člani sodelovali s partizani. Niso se bali sovražnika. Bojevali so se za pravični svet.

Leta 1943 je prišlo do tistega, česar Mršnikovi niso želeli. Bili so izdani. Moža in ženo ter tri hčere so Italijani aretirali. Po treh dneh stalnega zasliševanja so mislili petčlansko družino postreliti. Starše in hčere so pripeljali na vrt, kamor so prinesli lopate in krampe. Ukazali so jim izkopati jame. Nihče ukaza ni

izpolnil. Rekli so jim: »Najprej bomo ustrelili hčere, potem ženo in nazadnje gospodarja.« Na vrt so prikorakali obojeni, na strel pripravljeni vojaki. Takoj za njimi pa so prišli drugi. Obsodba je bila spremenjena.

Naslednjega dne so družino odpeljali v zapore v Trst; ženske v jezuitski, gospodarja pa v koronejski zapor.

Tovarišica Zora Hrepevnik, ena izmed treh takrat aretiranih sestra, se tistih dni spominja: »V jezuitskem zaporu smo bile tri sestre in mama. Marsikaj smo doživele, največ je bilo lakote in uši. Lepega avgustovskega dne so nas poklicali in nam povedali, da nas odpeljejo v internacijo. Močno zastražene, vsaka je imela dva stražarja, so nas odpeljali na železniško postajo. Stlačili so nas v vagon in nas odpeljali. Kam, nisemo vedele. Vso pot smo prepevale naše pesmi, vso do železniške postaje v Fraschetu v Italiji.

V taborišču so nam pobrali osebne izkaznice in nas popisali. Do bili smo

krožnik, žlico, slamarico in posteljnino. Sprva smo mislile, da se bomo po dolgi in naporni vožnji lahko pošteno odpočile, pa smo se prevarale. V slamaricah in na pogradih je bilo vse polno stenice. Mama mi je ponoči obirala stenice in jih trla. Strašno je smrdelo.

Hrana je bila slaba. Kruha nismo poznale. S sestrama sem zbirala iz mineštre koščke krompirja za mamo. Bila je izrpana in bolna. Vsakokrat smo se najbolj veselile četrtka, kajti takrat smo za kosilo dobile »pašto šuto«. Žal je ni bilo veliko.

Nismo imele ne časopisov ne radia, pa smo kljub temu vedele, da se bliža konec italijanskim oblastnikom. Skrivoma smo se sestajale in kovalle načrte za delo, ko bomo spet doma. Dan po razpadu Italije smo prepevale internacionalo in partizanske pesmi. Stražarji so nas zato preganjali. Domov nas niso pustili. Odločile smo se za beg. Uspelo nam je. Pred odhodom iz Frascheta smo tamkajšnjim prebivalcem skrivoma prodale slamarice in odejo, da smo si lahko kupile vozovnice za nekaj postaj naprej. Skrivaj smo se pripeljale vse do Trsta. Tam smo si sposodile denar za vožnjo do Sempetra. Še dobre štiri ure smo pešale in spet smo bile doma.

Dom je bil izropan. Kljub temu nas je razžarjala sreča, da smo se vrnili domov. Le enega brata smo pogrešali. Za vedno je ostal na bojnih poljih v Hercegovini.

Po vsej domovini je bilo takrat tako. Sovražnik je ropal in pustošil. Toda naš človek ni klonil.

»Nobena drhal ni mogla zlomiti naše trdne volje v boljši jutri, vere v zmago in svobodo. Tudi potem smo bili še večkrat tepeni. Življenje in svobodna domovina je največ, kar nam je ostalo...« je svojo pripoved zaključila tovarišica Hrepevnikova.

Ponosni smo na svoj narod, narod junakov. S krvjo in mnogimi življenji priborjeno svobodo moramo čuvati in hraniti do konca svojih dni!

JANJA NUSDORFER, 8. b
OŠ Drago Bajc, Vipava

24. FEBRUAR 1943

»Dan največje žalosti v življenju,« mi pripoveduje moja stara mama. Tistega dne zvečer ob 10. uri so italijanski fašisti napadli hišo na Predmeji nad Ajdovščino, kjer je bila doma stara mama. Pobili so celo družino: očeta, mamo, brate in snaho s sinčkom Brankom. Ubogi Branko ni dočakal starosti dveh let, ker je moral kot prvi iz družine v naročju svoje mame umreti pod strelom fašistov. Za njim je prišla na vrsto njegova mama, ki je pričakovala novorojenčka. V tisti grozi je brat Milko – 22 let mu je bilo – skušal pobegniti skozi okno. Hiša je bila obkoljena in tako so ga fašisti takoj ujele. Mučili so ga tako, da so ljudje še po nekaj dneh pobirali dele njegovega te-

lesa po okolici. Očeta so ustrelili. Mamo, ki je imela takrat 58 let, so mučili, kar se je pokazalo čez nekaj dni, ko so našli med drugimi predmeti v vodnjaku tudi njeno roko. Vse skupaj so zažgali. Ostal je kup pepela in nekaj ožganih kosti. Pogreb je potekal pod nadzorstvom italijanskih fašistov. Sosed Pavle Likar, pri katerem je bila fašistična postojanka, je dal svojem zaboj, v katerega so pobrali ostanke svojih ljudi. Na pokopališču so šli z njim le orožniki... Tako pripoveduje stara mama Valentina Ferjančič, rojena Bizjak.

ANAMARIJA NAHTIGAL
6. b razred krožek NOB,
OŠ Ciril Kosmač Piran

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Posebna pozornost!

Posebno pozornost na današnji mladinski strani zasluži skrbno napisan sestavek Janje Nudorfer Pot v taborišče, dolga 32 ur. Avtorica namreč ni samo zapisovalka spominov nekega pripovedovanja, marveč poskuša v to pripoved vključiti tudi sebe in svoje misljene, čeprav samo v nekaj stavkih.

Drugo, kar danes lepša našo stran in vem, da boste z veseljem prebrali, pa je zgodba o iznajdljivem kurirčku Mihcu, ki nam jo je poslal tovariš Drago Kumer. Dragi naši dopisniki, takih Mihcev je bilo med narodnoosvobodilnim bojem veliko. Le ozrite se nekoliko po svoji okolici. Poznajo jih vaši starši in vaši stari starši. Pišite nam o njih in tudi kakšno njihovo fotografijo iz tistih časov nam pošljite. Z veseljem bomo objavili s pretanjenimi pustolovščinami otroške iznajdljivosti pretkane zgodbe najmlajših v narodnoosvobodilnem boju.

Še na nekaj bi rada spet opozorila, kar je bilo napisano že v drugi letošnji številki TV-15, in kar zadeva nas vse: to je štiridesetletnica vstaje naših narodov, veliki jubilej cele naše domovine. Morebiti je kdo od vas spregledal to naše valobilo k sodelovanju. Prav je, da o štiridesetletnici ne pišemo samo neposredno ob dnevih vstaj naših narodov, ampak da z vsako našo številko pokažemo domovini, da v nas neprestano živi spomin na začetek velikega upora jugoslovanskih domoljubov, zavest, da je to, čemur pravimo danes, zraslo iz zapletenih poti včerajšnjega dne, po katerih so šli naši predniki, za ceno lastnih življenj, da so premagali suženjstvo.

Na prispevke, ki jih boste posvetili 40-letnici vstaje, napišite v zgornji desni vogal: **40-letnica vstaje naših narodov**. Najboljše bomo sproti nagrajevali. Prispevki so lahko tudi likovni ali fotografski.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Na karavli

Devetindvajsetega januarja 1981 smo taborniki obeh odredov obiskali graničarje na karavli Špičnik. Na eni uri dolgi poti smo si pohod popestrili s petjem.

Prispeli smo. V zboru smo pozdravili s taborniškimi ZDRAVO. Čebelica in medvedek sta kapetanu podarila žogo. Graničarji so nam razkazovali orožje. Tudi sami smo ga poskušali razstavljati in ga spet sestaviti. Z daljnogledi smo opazovali bližnje hribe.

V igri odbojke so naši taborniki doživeli poraz, pa nič hudega. Bili smo kljub temu dobre volje. Zaplesali smo kolo in se spet vrnili v našo šolo.

JELKA MALAJNER

Včasih so delavci kar preveč potrpežljivi!

Hoteno zamegljuje samoupravnih odnosov

Nehote pride človeku na misel, ko takole stoji in čaka v preddverju družbenega pravobranilca samoupravljanja, sprehajajoč se po resnih, skoraj nepremičnih obrazih, nekakšna podobnost s čakanjem pri zdravniku: čakajoči ve, da znotraj, za zaprtimi vrati, pazljivo motre njegovo diagnozo, pripravljeni, da pomagajo, rešujejo, kar se da, z nasveti, ali kako drugače, dostikrat z dobro, trezno besedo. Razlika je le v tem, da je predmet zdravljenja drugačen, dobra beseda pa je skupna obema.

Če smo nedolgo tega znali, kadar nam je šlo za nohte, zvišati glas in zagroziti z družbenim pravobranilcem samoupravljanja, kjerkoli po Sloveniji in ne le v Celju – za današnje srečanje smo izbrali družbenega pravobranilca samoupravljanja v mestu ob Savinji, Rudija Peperko – se danes obnašamo nekoliko drugače. Tokrat ne gre le za iskanje pravic. Ljudje vse bolj prihajajo po nasvete, tudi najbolj odgovorni ljudje, pomoč iščejo organizacije združenega dela v celoti in ne le posamezniki.

Rudi Peperko, celjski družbeni pravobranilec samoupravljanja, ima precej obširen krog delovanja: v njegovo pristojnost spada šest občin celjske regije, kar pomeni tudi sorazmerno visoko število obravnavanih zadev. Pripomniti je treba, da število le-teh raste iz leta v leto in ne – kot bi po nekakšni logiki razvoja pričakovali – pada.

Lani so obravnavali 1535 zadev, za skorajda štiristo več kot v letu poprej. Menjala se je tudi struktura ljudi, ki prihajajo v pravobranilčev pisarno, čeprav še vedno prevladujejo posamezniki.

Kaj to pomeni?

»To bi na prvi pogled najbrž res pomenilo vse bolj neurejene samoupravne odnose, toda to je zmotno mišljenje, je dejal Rudi Peperko. Brez dvoma je to le proces demokratizacije, osvobajanja človeka, predvsem v zadnjem času, ko vse bolj prihaja do izraza uresničevanje odgovornosti in ne le zgolj iskanje pravic, kot je to bilo še do nedavnega.«

Se delo družbenega pravobranilca samoupravljanja v Celju, v celjski regiji, morda v čem razlikuje od dela njegovih stanovskih tovarišev po Sloveniji, bodisi v pristopu bodisi po problematiki?

»Bržkone je povsod enako. Mogoče je nekaj specifičnosti v občinah, ki so manj razvite, pa v občinah, kjer prevladuje delavski razred in podobno. Menim pa, da smo z nečim vendarle globlje posegli v razreševanje različnih samoupravnih problemov: redno se pojavljamo, enkrat na štirinajst dni po radiu in v časopisu Novi tehnik. Na radiu imamo oddajo v živo, v kateri skušamo v dveh urah odgovoriti na vrsto vprašanj, ki zanimajo delovnega človeka. To je, kolikor mi je znano, ena najbolj poslušanih oddaj celjskega radia, ki ima

regionalen značaj. Običajno se po telefonu oglasi od trideset do štirideset poslušalcev. Osnovno vodilo oddaje je, da kar najbolj populariziramo tematiko in jo približamo širšemu krogu ljudi, da skušamo razložiti ključna vprašanja našega samoupravljanja pa tudi vprašanja, ki zadevajo vsakdanje življenje delavca in občana in jih na ta način seveda tudi seznanjamo z njihovimi pravicami in dolžnostmi. Dobra stran takšnega medsebojnega sodelovanja in pristnejšega stika je potemtakem tudi to, da se mnogi konflikti razrešujejo tam, kjer so nastali, kar bi tudi sicer bil najustrežnejši in najsamoupravnejši način. To je posebnost, ki je drugače, kolikor vem, niso vpeljali.«

Za kakšne probleme gre, nas je zanimalo. Rudi Peperko jih deli na dva velika sklopa. V prvi vrsti je to uresničevanje družbenoekonomskih odnosov pri ustvarjanju in pridobivanju dohodka. V primerih, ko ne gre za konkretnega delavca, pač pa za organizacijo združenega dela. Sedaj je mnogo problemov v zvezi z devizami, različnimi izsiljevanji, varovanjem družbenega premoženja in podobnim.

V drugo skupino problemov Peperko postavlja posameznike in njihove težave, drobne, na videz nepomembne zadeve. Teh posameznikov ali skupine občanov in delovnih ljudi nikakor ne more rešiti sam zaradi še vedno preveč odtujenega uresničevanja samoupravnih pravic in dolžnosti. Takrat pride po pomoč.

»Nič velikega ni v tem, zatrjuje sogovornik in pove primer z neko ženo: Prišla je in dejala, da jo je ogoljufal dimnikar. Ne zaradi tega, ker je morala plačati, pač pa zato, ker ta dimnikar ni naredil nič, kar bi bilo vredno plačati. V vsakdanjosti takšne majhne stvari zanemarjamo, potiskamo jih na stran, omalovažujemo. Pri tem pa pozabljamo, da iz drobnih stvari navsezadnje tkemo to življenje.

Veliko je problemov s področja pokojninskega in invalidskega zavarovanja. To so pretežno ljudje, ki so se ponesrečili med delom, močno čustveno prizadeti in krčevito iščejo zadoščenje. Resnici na ljubo je treba povedati, da je odnos do teh ljudi v organizacijah združenega dela vse prej kot pošten. Izredno pereče je – poleg delitve osebnega dohodka – vprašanje stanovanj. Socočemo se s precejšnjim številom nasilnih vselitv. Organizacije združenega dela v nasprotju z lastnimi akti dodeljujejo stanovanja pod krinko kadrovske ali kdove kakšnih izgovorov.

Seveda je posebno poglavje pri našem delu delitev sredstev za osebne dohodke. Srečujem se s specifikami, ki je nekoliko nelogična. Veliko več pritiskov za zviševanje osebnih dohodkov je v tistih okoljih, kjer so le-ti v povprečju že tako visoki. To je značilno tudi za nekatere manj razvite občine.«

»Še vedno je pravobranilec v očeh vodilnih tovarišev nekakšen bič božji, zagovornik lenuhov, tudi pravijo, vir strahov, celo huje kot inšpekcijske službe...«

Celje je predlani razburkala stanovanjska afera, še bolj pa je ljudi razburila oprostila sodba preostalih dveh udeležencev. Tožilec je znova vložil pritožbo, je dejal Rudi Peperko, treba je pač počakati na odločitev višjega sodišča. V odločitev sodišča se ni spuščal, pač pa je menil, da je ogorčenost ljudi upravičena.

»Toda nad kom, je razvijal misel naprej. Nihče v tem sistemu ne more biti nad njim, nihče ga ne more opazovati od strani, zelo dobro vemo, kdo je za kaj odgovoren. Varne oddaljenosti pri presojanju teh vprašanj, obrobnege zapečkarstva, ne bi smelo biti. In vendar se srečujemo z dejstvom, da neposrednega stika med delavcem in vodilnimi tovariši ni in ni. Izgovarjajo se, da imajo veliko dela, vendar bi si vsak vodilni delavec moral najti čas in iti med ljudi, začutiti na lastni koži razpoloženje, problematiko in stisko človeka. To je vse kaj drugega kot kabineto delo... Imamo organizacije združenega dela, kjer ljudje direktorja sploh ne poznajo.«

V minulem letu smo imeli v Celju opravka z nekaj prekinitvami dela in poizkusi prekinitev. Bi bilo mar drugače, če bi v praksi uresničevali to, o čemer govorimo, na primer, da bi vodilni vendarle stopili do ljudi in jim razložili nekatere zadeve?

Razumljivo je, je odgovoril Rudi Peperko, da takšno ravnanje gotovo ne vodi k dobremu sodelovanju med delavci in odgovornimi ljudmi, škoduje pa tudi delovnemu procesu in vzdušju nasploh.

Kaj pravzaprav delavca bolj muči, povsem materialna vprašanja ali izkrivljanje samoupravljanja?

»Ob sprejemu ustave in zakona o združenem delu, na

takšne odklone, kot jih danes obravnavamo, še pomislili nismo, ker smo imeli večje probleme. Zdaj prihaja do konkretnega uresničevanja vprašanj. Težko bi opredelil, kaj je pomembnejše, vendar je danes delavec vse bolj povezan z delovno organizacijo, skrbi za njen razvoj, obstoj in ga napake tudi bolj prizadenejo. Dejal bi, da se zavest usmerja od individualnega k skupnemu. Zavest je na visoki stopnji in včasih celo izpodriva povsem materialna vprašanja. Včasih, ko razmišljam le zase, se mi zdi, da so delavci kar preveč potrpežljivi, ko čakajo na rešitve...«

Je borbenost izgubila svojo ostrino?

Če je ne najdemo v sindikatih kot organizirani sili delavskega razreda pa v prvi vrsti v zvezi komunistov, pač pa le v dokumentih, resolucijah in sklepih določenih sej, je to pač slabo. Bi pa naredili precej več, razmišlja Peperko, če bi bila nekoliko bolj prisotna ostrina, ne le pri aktivistih. Čestokrat se dogaja, da je tudi tam ni.

»Kadar govorimo o dvoličnosti v samoupravnih odnosih, bi dejal temu zavijanje v svilen papir pa še s pentljo povrh. Govorimo o dohodkovnih odnosih, pišemo samoupravne sporazume, navzven so videti stvari povsem zadovoljivo urejene, dejansko pa se v ozadju skrivajo povsem drugačni cilji. To seveda ne velja kar povprek. V nekaterih okoljih prikazujemo stanje namenoma drugačno, kot je. To je neke vrste oportunizem, sveti mir, duhovna lenoba. Tudi nekaj neznanja in nesposobnosti je vmes. S posledicami se potem srečujemo mi. To pomeni, da akcij pogostokrat ne vodijo vsi delovni ljudje, pač pa nitke ostajajo v rokah posameznikov. Poglejmo delovanje samoupravnih kontrol. Dobro smo jih organizirali, opremili z vsem, da bi zagotovili dobro delo. Samoupravni akti so skorajda idealni. Tolčemo se po prsih, v praksi pa so ti organi redkokdaj dejansko dosegli svoj namen,« kritično preverja Peperko.

To ima seveda svoje značilnosti. Član določenih organov samoupravljanja je v prvi vrsti delavec, ki mora, hočeš nočeš, najprej izpolniti svoje delovne obveznosti, kjer je postavljen v hierarhični red: delovodja, mojster, obratovodja itd. Ob bojevitosti, ki bi jo moral pokazati kot član samoupravnega organa in kot delavec, je seveda postavljen pred človeško dilemo: ali se bojevati in se zameriti hierarhiji ali pa raje malo potrpeti in nekako izvoziti pa biti (kakšna dvoličnost!) še celo malo kritiziran, ker je premalo naredil.

Kljub temu: koliko je samoupravljanje še stvar ozkih krogov? Razkorak med teorijo in prakso, meni Peperko, je vendarle vse manjši, stopnje uresničevanja družbenoekonomskega položaja delavca pri obvladovanju pogojev in rezultatov svojega dela pa vse večja. Mojsrške mentalitete pa, kot je videti, čez noč le ne bo mogoče odpraviti. Proces sprejemanja samoupravnih odločitev je

dejansko spremenjen. Res je, da predlogi za odločitve ali kar odločitve ostajajo še vedno tu in tam v ozkih krogih, pomembno pa je povedati tudi to, da delavec v svojih samoupravnih organih že ne potrjuje vsega, kar mu nekdo z vso avtoriteto prinese k roki. Ljudje trezno premišljajo, kadar gre, na primer, za nakup novega avtomobila v organizaciji združenega dela, pa za trošenje sredstev za reprezentanco, potne stroške, različne investicije itd.

Ni še tako dolgo od tega, kar je pomenilo poiskati pomoč pri družbenem pravobranilcu samoupravljanja tudi pristanek na posledice, smo povprašali sogovornika.

»Težava je v tem, da odgovorni delavci v pravobranilcu ne vidijo sestavnega člena združenega dela, strokovno politično, družbeno pomoč za to, da se konflikti razrešujejo v delovnih organizacijah. Še vedno je ta pravobranilec nekakšen bič božji, vir strahov, celo huje kot inšpekcijske službe. Prav zaradi tega so tudi delavci, ki so prišli iskat pomoč ali nasvet, naleteli na neodobravanje vodilnih delavcev, češ da dela proti ugledu domače hiše, četudi je najprej skušal reševati stvari doma. Seveda je to spet zamegljevanje samoupravnih odnosov, naravnano na samopravičevanje. Tudi nekaj primerov nagajanja smo imeli. Je pa zanimivo, da se v zadnjem času vse več vodilnih tovarišev obrača do nas, ko ugotove neko krizno situacijo, ne da bi bil to njihov osebni problem.«

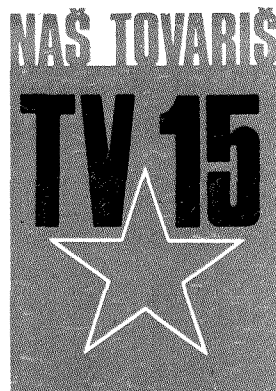
Negativni pojavi, razglablja Peperko, so si, trdijo kot so, našli drugo, skritejšo pot. V mnogih delovnih organizacijah dobro poslujejo, je pa zato v njih manj samoupravljanja. Izgovor je pri roki: to bomo uredili, ko bomo na zeleni veji. Najprej denar, potem šele samoupravljanje. Pri tem pozabljajo na položaj delavca, prihaja do zaostretev, prenapete delovne norme povzročajo dostikrat tudi nezgode pri delu, delavec je tam še vedno v meznem odnosu... Trditev, da je denar pomembnejši, zavrača vednost, da je pridobivanje dohodka del samoupravnega procesa, da je osnovna ekonomska poanta samoupravljanja.

V pisarni družbenega pravobranilca samoupravljanja dobiva svoj obraz tudi stabilizacijski proces.

»Vse več je doslednega spoštovanja discipline, odgovornosti, ne nazadnje imamo opravke tudi s prenehanji delovnih razmerij. Spremenil se je odnos do družbene lasnine...«

Končajmo z ugotovitvijo, da se je dandanašnji vloga družbenega pravobranilca samoupravljanja močno spremenila. Peperko misli, da je pač pomembnejše biti buden nad ognjem, kot gasiti požar. Če bi se tega zavedali v vseh okoljih, bi vsekakor manj prihajalo do kriznih žarišč, marsikatera prekinitev dela, na primer, ne bi našla prostora med časopisnimi vrsticami... Spremeniti pa se bo moral tudi odnos človeka do človeka.

Milenko Strašek

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenskim Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji – uredniki:

ZIVA DROLE – TV-15 za mladino

MILENKO STRAŠEK – reportaža

BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
MILAN SENICAR

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 300 din, za inozemstvo 340 din, posamezna številka v prosti prodaji 6 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35